

**GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE EKONOMİK ÖZGÜRLÜĞÜN
YOKSULLUK ÜZERİNE ETKİSİ**

**Hazırlayan
Kevser KANTAR**

**İktisat Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE EKONOMİK ÖZGÜRLÜĞÜN
YOKSULLUK ÜZERİNE ETKİSİ**

Hazırlayan
Kevser KANTAR

İktisat Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Taner GÜNEY

KARAMAN – 2019

TEZ ONAY SAYFASI FORMU

Doküman No	FR-285
İlk Yayın Tarihi	05.02.2018
Revizyon Tarihi	
Revizyon No	00
Sayfa No	1/1

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE EKONOMİK ÖZGÜRLÜĞÜN YOKSULLUK ÜZERİNE ETKİSİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 18.06.2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. Kemal YILDIRIM

Üye : Doç. Dr. Taner GÜNEY

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Zafer YILDIZ

İmzası

Kemal Yıldırım

Taner Güney
Zafer Yıldız

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 23.05.2019 tarihli ve 23/266 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. İdris Nebi UYSAL

Mühür
İmza

Hazırlayan

Kalite Sistem Onayı

ÖZET

Yoksulluk, iktisat biliminde sıkça tartışılan ve çözüm bekleyen sorunlar arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı gelişmekte olan 123 ülkede ekonomik özgürlüklerin yoksulluk düzeyinin azaltılmasında nasıl bir etkiye sahip olduğunu araştırmaktır. Bu sebeple çalışmada bağımsız değişken olarak iki farklı ekonomik özgürlük endeksi kullanılırken, yoksulluk göstergesi olarak İnsani Gelişmişlik Endeksi, bebek ölüm oranları ve 1 dolar altında gelir elde edenlerin toplam nüfusa oranı kullanılmıştır. 1995-2015 yılları arasındaki döneme ait veriler, panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, söz konusu ülkelerin ekonomik özgürlük seviyelerinin yükselmesi, yoksulluk göstergesi olan değişkenlerden bebek ölüm oranları ve 1 dolar altında gelir elde edenlerin toplam nüfusa oranını, negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Ekonomik özgürlüklerin İnsani Gelişmişlik Endeksi üzerindeki etkisi ise pozitif yönlü olup yine istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla, ekonomik özgürlük düzeyi yükseldikçe, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk düzeyi azalmaktadır. Diğer bir deyişle, ekonomik özgürlük gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu azalmaktadır. Diğer yandan, ekonomik özgürlüğün alt dallarından olan uluslararası ticaret özgürlüğü ve iş özgürlüğü, yoksulluk göstergesi olarak kullanılan değişkenler üzerinde, en yüksek etkiye sahip alt göstergelerdir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlük, Yoksulluk, Gelişmekte Olan Ülkeler

ABSTRACT**IMPACT OF ECONOMIC FREEDOM ON POVERTY IN DEVELOPING COUNTRIES**

Poverty is one of the most frequently discussed problems in economic science. The aim of this study is to investigate the impact of economic freedoms on poverty reduction in 123 developing countries. For this reason, while two different economic freedom indexes were used as independent variables, the Human Development Index, infant mortality rates and ratio of the population that earns less than one dollar to the total population were used as indicators of poverty. The data of the period between 1995 and 2015 were analyzed by panel data method. According to the results of the analysis, increase of the level of economic freedom in developing countries affects the infant mortality rates and ratio of the population that earns less than one dollar to the total population, which are indicators of poverty, in a negative and statistically significant way. The effect of economic freedom on Human Development Index was found to be positive and statistically significant. Thus, as the level of economic freedom increases, poverty in developing countries is decreasing. In other words, economic freedom is decreasing poverty in developing countries. On the other hand, the freedom of international trade and freedom of business, which are sub-branches of economic freedom, are the sub-indicators with the highest impact on the variables used as indicators of poverty.

Keywords: Economic Freedom, Poverty, Developing Countries

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1
I.BÖLÜM: EKONOMİK ÖZGÜRLÜK KAVRAMI	3
1.1.Ekonomik Özgürlük Tanımı.....	3
1.2.Ekonomik Özgürlüğü Etkileyen Faktörler	5
1.3.Ekonomik Özgürlüğün Ölçülmesi ve Ekonomik Özgürlük Endeksi.....	10
1.3.1. Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi (EFW).....	11
1.3.1.1.Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi Bileşenleri.....	13
1.3.1.2.EFW Bulguları.....	16
1.3.2. Ekonomik Özgürlük Endeksi (IEF).....	18
1.3.2.1.Ekonomik Özgürlük Endeksi Bileşenleri.....	19
1.3.2.2.IEF Bulguları.....	20
1.4.Ekonomik Özgürlük Endekslerinin Karşılaştırılması.....	23
II.BÖLÜM : YOKSULLUK KAVRAMI	28
2.1. Yoksulluk Tanımı	28
2.2. Yoksulluk Çeşitleri	29
2.2.1.Mutlak Yoksulluk – Görelî Yoksulluk	30
2.2.2. Objektif (Nesnel) Yokulluk- Subjektif (Öznel)Yoksulluk	31
2.2.3 Gelir Yoksulluğu – İnsani Yoksulluk.....	32

2.2.4. Kentsel Yoksulluk – Kırsal Yoksulluk.....	33
2.3. Yoksulluk Göstergeleri.....	33
2.3.1. Yaşam Standardı ile İlgili Göstergeler	33
2.3.2. Sosyal Göstergeler.....	33
2.4. Yoksulluğa Sebep Olan Faktörler	35
2.4.1. Büyüme ve Gelir Dağılımı	35
2.4.2. Sosyal Dışlanma	36
2.4.3. Eğitim	36
2.4.4. Göç	37
2.4.5. İşsizlik.....	38
2.4.6.Küreselleşme	39
2.5. Yoksulluk Ölçütleri	39
2.5.1.Kafa Sayısı Oranı	40
2.5.2. Yoksulluk Açığı Endeksi.....	40
2.5.3. Sen Yoksulluk Endeksi.....	41
2.5.4. İnsani Gelişme Endeksi	41
2.5.5. İnsani Yoksulluk Endeksi.....	42
2.5.6. Yeni Doğan Ölüm Oranı.....	43
III.BÖLÜM EKONOMİK ÖZGÜRLÜK ve YOKSULLUK İLİŞKİSİ ÜZERİNE EKONOMETRİK İNCELEME.....	45
3.1. Literatür	45
3.2. Veri	48
3.3. Ekonometrik Yöntem	50
3.4. Analiz.....	53

SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	73

KISALTMALAR**İGE:** İnsani Gelişme Endeksi**GOÜ:** Gelişmekte Olan Ülkeler**EFW:** Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi**IEF:** Ekonomik Özgürlük Endeksi**IMF:** Uluslararası Para Fonu**WB:** Dünya Bankası**UNDP:** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı**İGR:** İnsani Gelişme Raporu**AGÜ:** Az gelişmiş Ülkeler**OECD:** Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü**KSO:** Kafa Sayım Oranı**HPI:** İnsani Yoksulluk Endeksi

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1. Ekonomik Özgürlüğü Etkileyen Faktörler.....	8
Tablo 1.2. EFW Endeksinin Alanları, Bileşenleri ve Alt Bileşenleri.....	13
Tablo 1.3. Gelişmekte Olan Ülkelerin Ekonomik Özgürlük Değerleri (2007-2015).....	16
Tablo 1.4. Gelişmiş Ülkelerin Ekonomik Özgürlük Değerleri (2007-2015).....	19
Tablo1.5. Ekonomik Özgürlük Endeksini Oluşturan Ana Alan ve Bileşenler	19
Tablo1.6. Gelişmekte Olan Ülkelerin Ekonomik Özgürlük Endeksleri (2007-2017).....	21
Tablo 1.7. Gelişmiş Ülkelerin Ekonomik Özgürlük Endeksleri (2007-2017).....	21
Tablo 1.8. Endekslere Göre En Özgür Ülkeler Sıralaması (2015).....	23
Tablo 1.9. Endekslere Göre Kısmen Özgür Ülkeler Sıralaması.....	24
Tablo 1.10. Endekslere Göre Büyük Ölçüde Özgür Olmayan Ülke Sıralaması (2015)...	25
Tablo 1.11. Endekslere Göre En Az Özgür Ülkeler Sıralaması (2015).....	27
Tablo 2.1. Her 1.000 Canlı Doğumda Bebek Ölüm Oranları (2016).....	44
Tablo 3.1. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler.....	49
Tablo 3.2. Tanımlayıcı istatistikler.....	54
Tablo 3.3. Değişkenlerin Korelasyon Katsayısı.....	55
Tablo 3.4. Birim Kök Testi Sonuçları.....	57
Tablo 3.5. EÖf ve Nüfus.....	57
Tablo 3.6. EÖh ve Nüfus	60
Tablo 3.7 EÖf ve BÖÖ.....	61
Tablo 3.8 EÖh ve BÖÖ.....	64
Tablo3.9 EÖf ve İGE.....	65
Tablo 3.10 EÖh ve İGE.....	68

GİRİŞ

Bireylerin kabul edilebilir bir yaşam kalitesine ulaşabilmeleri için sahip oldukları kapasitenin ekonomik ve sosyal göstergelerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu durumda yoksulluğu sadece düşük gelir seviyesi olarak tanımlamak eksik bir tanım olacaktır. Bunun yerine kişilerin istihdam, barınma, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimleri gibi sosyal ve fiziksel devamlılıkları için gerekli imkanlardan mahrum kalmaları durumudur demek daha geniş bir tanım olacaktır (Güloğlu ve Es, 2011:2). İnsani gelişim için gerekli olan bu imkanlara erişebilme her ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı karşılaştırıldığında birbirinden farklı düzeyde olmaktadır. Bu açıdan yoksulluğun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin ortak sorunu olmasına rağmen, yoksulluğu yaşama biçimlerinin ülke özelinde farklılık gösterdiğini söylemek doğru olacaktır. Kalkınma iktisadı için çözüm bekleyen sorunların başında olan yoksulluk, büyüme ve gelir dağılımındaki adaletsizlik, sosyal dışlanma, işsizlik, göç, küreselleşme gibi faktörlerinde etkisiyle şiddetini arttırmaktadır. Bireylerin birtakım özgürlüklerden yoksun olduğu toplumlarda görülen açlık, hastalıklar, giyinme, barınma vb. temel ihtiyaçların eksikliği, sağlık hizmetleri ve temiz içme suyundan yararlanamama gibi sorunlar ekonomik yoksulluk sorunuyla ilgilidir(Güney, 2017:1110). Bu nedenle ekonomik özgürlükler, yoksulluk sorunuyla oldukça bağlantılı olan bir kavramdır.

Çünkü ekonomik özgürlük kavramı, herhangi bir baskı veya sınırlama olmadan, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım, tüketiminin gerçekleştiği bir ekonomik düzeni ifade etmektedir. Daha genel bir ifadeyle ekonomik özgürlük, bireysel tercih özgürlüğü, mübadele serbestliği, özel mülkiyetin korunması esaslarına dayanmaktadır. Dolayısıyla ekonomik özgürlüğün arttığı bir ekonomide, yoksulluğun azalması beklenmelidir. Ekonomik özgürlüklerde, devletin hiç bulunmadığı tamamen serbestliğe

dayalı bir düzen değil, minimum düzeyde de olsa ekonomide bulunduğu bir ekonomik düzen kastedilmektedir. Dünya çapında ülkelerin ekonomik özgürlüklerini kıyaslayabilmek için iki farklı kuruluş tarafından geliştirilen endeksler kullanılmaktadır. Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı tarafından çeşitli alt kriterlerden elde edilen puanlarla ülkeler özgür, büyük ölçüde özgür, kısmen özgür, büyük ölçüde özgür olmayan ve bastırılmış olarak gruplandırılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı ekonomik özgürlüklerin yoksulluk düzeyinin azaltılmasında nasıl bir etkiye sahip olduğunu araştırmaktır. Yoksulluğun pek çok göstergesi olmasına rağmen, çalışmada yoksulluk göstergesi olarak bebek ölüm oranları, İnsani Gelişme Endeksi (İGE), ve 1 dolar altında gelir elde edenlerin toplam nüfusa oranı kullanılmıştır. Veriler 1995-2015 dönemlerini kapsarken, 123 gelişmekte olan ülkeden (GOÜ) oluşan bir örneklem kullanılmıştır. Söz konusu ülkeler için elde edilen sonuçlar ekonomik özgürlük seviyesi yükseldiğinde, bebek ölüm oranları ve 1 dolar altında gelir elde edenlerin oranlarının azaldığını, insani gelişme endeksinin yükseldiğini göstermektedir. Dolayısıyla, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik özgürlük seviyeleri arttıkça, yoksulluk oranları da azalmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde ekonomik özgürlük kavramının tanımı, ölçümü ve ölçülmesi konusunda gerekli endeksleri hazırlayan kuruluşlarla ilgili bilgi verilmiştir. İkinci bölümde yoksulluk olgusu tanımlanarak, yoksulluğun ölçülmesi ve yoksulluğa neden olan faktörlerle ilgili teorik bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise ekonomik özgürlük ve yoksulluk konusundaki literatür, veriler ve model açıklanarak, ekonometrik analiz tahminleri yapılmıştır. Tahmin sonuçlarının değerlendirilmesi ve politika önerileriyle çalışma sonlandırılmıştır.

1.BÖLÜM: EKONOMİK ÖZGÜRLÜK KAVRAMI

1.1.Ekonomik Özgürlük Tanımı

Doğası itibariyle özgür yaratılan insanın doğuştan sahip olduğu bir takım doğal haklar bulunmaktadır ki bu haklar literatürde negatif özgürlük kavramı ile ifade edilmektedir. Negatif özgürlük, herhangi bir devlet müdahalesine yer verilmeden bireylerin sahip olduğu hak ve özgürlükleri serbestçe kullanabilmesi anlamına gelmektedir (Aktan, 2015:58-59). Bu bağlamda kavram liberalizmin özgürlük anlayışına karşılık gelmektedir ve bu özgürlük anlayışının önemli eksenlerinden birini ekonomik özgürlükler oluşturmaktadır. Ekonomik özgürlük için günlük dilde ekonomik olarak bağımsız olma veya kimseye muhtaç olmama ifadesi kullanılsa da iktisadi açıdan böyle bir durum mümkün olmamaktadır. Bu nedenle kavram daha çok liberallerin de kastettiği gibi, bireylerin serbestçe ekonomik faaliyetlerde bulunma hakkına sahip olmasını ifade etmektedir (Çelik ve Usta, 2010:125).

Ekonomik özgürlük kavramı, liberal politikaların 1980'li yıllardan sonra yeniden dünya gündeminde yer almasıyla gelişmiş olup işlevsel olarak farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Tanımlardaki farklılıklara rağmen literatürdeki ortak görüş özgürlüğün bireylere sunulan bir hak olması yönündedir. Kavram için Lau ve Lam(2002), herhangi bir devlet müdahalesi bulunmadan üretim, tüketim ve dağıtım faaliyetlerinin serbest şekilde yerine getirilmesi şeklinde ifade kullanmışlardır(Sucu, 2016:13). Gwartney vd.(2002) ise ekonomik özgürlüğü “insanlar var olduğunda var olan ve kişinin güç kullanmadan, hile yapmadan ve çalmadan edindiği mülkünü diğer bireylerin saldırısından koruması” olarak tanımlamışlardır (Beşkaya ve Manan, 2007:136). Heritage Vakfı ekonomik özgürlüğü, ekonomik mal ve kaynakları edinme ve kullanmada bireylerin sahip olduğu seçim özgürlüğü olarak tanımlamaktadır(Miller ve Kim 2017:19). Genel bir ifade ile belirtmek

gerekirse ekonomik özgürlük, bireylerin iktisadi faaliyetlerini herhangi bir merkezi otoritenin etkisi altında kalmadan, kendi istekleri doğrultusunda özgürce gerçekleştirmesi ve bu süreç sonunda elde ettiği kazançları serbestçe kullanabilmesidir (Acar, 2010:10).

Farklı açılardan tanımlanan ekonomik özgürlük için ortak nokta ekonomik özgürlüğün temel unsurlarıdır. Bu unsurlar (Yalçın, 2006:25):

- Mülkiyet ve Miras Özgürlüğü
- Teşebbüs Özgürlüğü
- Mübadele Özgürlüğü
- Sözleşme Özgürlüğü
- Uluslararası Ticaret Özgürlüğü
- Gelir ve Servet Kullanma Özgürlüğü'dür.

Özgürlük için kullanılan bu temel unsurlar tek başına ülkelerin özgürlüklerini kıyaslamakta yeterli olmadığı için burada ekonomik özgürlüğü ölçen endekslerden yararlanılır.

Ekonomik özgürlük tanımlamalarındaki dikkat çeken nokta devletin ekonomideki yeri ve varlığı konusundaki görüşlerdir. Ekonomik özgürlükler devletin hiç olmadığı bir düzen yerine, minimum müdahalelerle de olsa yer alması gerektiği düşünülen bir ekonomik düzeni ifade eder. Bu konuda Carlsson ve Lundström(2002), ekonomik özgürlüğün güvence altında tutulabilmesi için liberal toplumlar da dahil olmak üzere, tüm toplumlar için minimal devletin gerekliliğini savunurlar. Friedman(2008) ise devleti hem oyunun kurallarını belirleyen bir forum, hem de bu kuralların uygulanmasını denetleyen bir hakem olarak nitelendirerek, devletin varlığı ve görevleri konusundaki görüşlerini belirtmiştir(Tunçsiper ve Biçen, 2014:28).

1.2. Ekonomik Özgürlüğü Etkileyen Faktörler

Ekonomik özgürlüğün nedenleri ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Yinede bu durum ülkeler arasında zaman içinde çeşitli sapmalar olduğu için araştırmacılar için ilgi çekici bir konu olmuştur. Bazı ülkeler neden diğerlerinden daha yüksek bir ekonomik özgürlük seviyesine sahiptir? Bazı ülkelerdeki ekonomik özgürlük seviyesi neden zamanla artarken, bazı ülkeler için azalır? Bu soruların yanıtları için ekonomik özgürlüğün belirleyicileri üzerine açıkça odaklanan çalışmaların kısa bir özeti olarak Tablo 1.1'de yer almaktadır. Burada yer alan çalışmalar demokrasi ile ekonomik özgürlük seviyesi arasında olumlu bir bağlantı olduğunu ortaya koymaktadır. Demokrasinin neden daha çok ekonomik özgürlüğe yol açabileceğine dair argümanlar genellikle demokrasinin ekonomik büyümeyi destekleyebileceğine dair argümanlar ile benzetilmektedir (Przeworski ve Limongi 1993; De Haan ve Siermann 1996).

Bu argümanlardan ilki sadece hükümetlerin meşruiyetleri doğrultusunda yüksek kısa vadeli maliyetlere sahip olabilecek politikaları uygulayabilecek ve sürdürebilecek olmasıdır. İkincisi bağımsız bir hukuk sistemi gibi bir demokrasinin çeşitli kurumsal özellikleri başarılı bir serbestleşme için gereklidir. Üçüncü olarak demokratikleşme, kontrol ve dengeleme sisteminden dolayı rant arayışını sınırlayabilir. Rodrik (1999)'e göre demokratik kurumların, siyasi partilerin, seçilmiş temsilcileri özgür konuşmanın nihai kurumları olarak görülmekte ve sosyal gruplar arasındaki farklılıkları öngörebilmektedir. Liberalleşmeye göre demokratik ülkeler ekonomilerini, demokratik olmayanlara göre daha iyi liberalize etmeleri gerekmektedir.

Demokratikleşme ile liberalleşme arasındaki ilişki üzerine farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bunlardan ilki aralarında pozitif bir ilişki olduğu görüşüdür ve bu “uyumlu görüş” olarak ifade edilmektedir. Çatışma görüşü ise demokratik sürecin hızlı liberalleşme

ile değişim içinde olduğunu ifade etmektedir. İlk görüőe göre demokrasi bir hükümetin katı ancak gerekli kararları vermesini zorlaştırmaktadır. Liberalleşme sürecinin başlangıcında otoriter bir hükümete ihtiyaç vardır çünkü büyük çaplı işten çıkarmalar ve yetki kısıtlamaları ilk aşamalarda yaygınlaşmaktadır. Bu görüőe örnek olarak Şili, Güney Kore ve Tayvan'ın otoriter bir yönetimde iken uyguladığı başarılı reformlarla demokratik yönetime geçmeleri verilmektedir (De Haan, Lundström ve Sturm, 2005:30-31).

Demokrasinin ekonomik özgürlük üzerindeki olumsuz etkisi olduğunu gösteren ikinci görüş ise bir reformun olumlu uzun vadeli etkilerinin büyük bir belirsizlik içermesidir. Bu durum nihai etkilerin çoğunluk için refah arttırıcı etkisi olması beklensede rasyonel bir seçmenin ekonomik özgürlüğün değişmesine karşı çıkmaya yol açmaktadır (Femandez ve Rodrik,1991). Bu duruma örnek olarak özelleştirme karşıtı işçilerin sonunda en çok yarar sağlayacağına inandıkları halde reformdan sonra bireysel becerilerinin istenip istenmeyeceğini bilmedikleri için tepki göstereceklerdir.

Üçüncü görüş ise, demokratik bir rejim altındaki çıkar gruplarının rant arama faaliyetlerinin yaratabileceği verimsizliklerle ilgilidir. Bazıları, seçilmiş hükümetlerin kısa vadede oy kazanmak için aracı olarak bazı çıkar gruplarının taleplerine yönelik çalışmaların daha yüksek olduğu olasılığını savunmaktadır. Sonuç olarak yeniden dağıtıcı rolündeki demokratik bir devlet tasarruflar ve üretken yatırımlar üzerinde aşırı harcamaya ve olumsuz etkilere yol açmaktadır (Alesine ve Perotti,1994). Tüketim ve reel ücretlere getirilen kısıtlamalar yeniden seçim olasılığını olumsuz etkileyecektir.

Dawson (1998), 98 OECD ülkesi ve gelişmekte olan ülkeler için ekonomik özgürlük düzeyinin tahmin edilmeye başlandığı 1975 yılında siyasi ve sivil özgürlüklerle ilişkisinin önemli boyutlarda olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte Dawson'ın modelindeki nedensellik hakkında da ciddi sorular bulunmaktadır. Ayrıca gelişmekte olan

lkeler ile endüstriyel ülkeler arasında ayırım yapmamış olması üzerine eleştirilere rağmen Farr vd.(1998), Wu Dawis (1999) ve Giavazzi ve Tobelleini (2004) dışındaki diğer birçok çalışma tarafından doğrulanmıştır. Onlar ekonomik ve politik reformlar arasındaki pozitif etkileri belirleyerek, iki reform arasındaki etkileşimin ortaya ıkardđđ etkileri incelemektedir. Sonuç olarak ekonomik ve politik reformlar arasında olumlu geri bildirim etkileri olduğunu bulmuşlardır ve nedenselliğin yönünü siyasi liberasyondan ekonomik liberasyona doğru ilerlediğini belirtmişlerdir.

Lundström (2003) ekonomik özgürlük endeksindeki tüm kategorilerin demokrasiden eşit olarak etkilendiğinin çok açık olmadđđn savunmaktadır. alışmasında “Devlet Faaliyetleri” ve “ Uluslararası Değişime İlişkin Düzenleme ve Sınırlamalar” üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu ancak “Para ve Enflasyon” ile “ Alımlar ve Ayrımc Vergilendirme” kategorileri üzerinde bir etkiye sahip olmadđđn ortaya koymaktadır.

Siyasi zgrlğn yanı sıra ekonomik özgürlük üzerinde belirleyici olan diğer etkenlere de yer verilmektedir. Nedensellik açısından bakıldığında özellikle ekonomik büyümenin oldukça önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bir nceki dönemdeki düşük büyüme oranları bir sonraki dönemde ekonomik özgürlük düzeyini etkilemektedir Düşük büyümenin liberalleşmeyi teşvik edeceđđ varsayılmaktadır. Gwartney vd. (2004), 1980-90 döneminde gerçekleşen ekonomik büyümenin, 1990-2000 yılları arasında ekonomik özgürlük seviyesini olumsuz şekilde etkilediğini belirtmektedir. Benzer şekilde De Haan ve Sturm(2003), 1960-75 döneminde gerçekleşen ekonomik büyümenin, 1975-95 döneminde ekonomik özgürlükteki değişimi olumsuz etkilediğine dair zayıfda olsa bazı kanıtlar bulmuştur. Buna göre düşük büyüme ekonomik reformları canlandırmaktadır. Yine Pitlik ve Wirth (2003) ekonomide yaşanan şiddetli krizlerle, piyasa ağırlıklı

politikaların benimsenme sürecinin hızlanacağını ortaya koymaktadır. Ancak Heckelman ve Knack (2004) özellikle 1980 ve 1990'lardaki yardımların ekonomik özgürlüğü azalttığı sonucuna varmışlardır (De Haan, Lundström ve Sturm, 2005: 31-32).

Tablo 1.1. Ekonomik Özgürlüğü Etkileyen Faktörler

Çalışma	Örneklem	Sonuç
Dawson (1998)	92 ülke, 1975-90	1990 yılındaki ekonomik özgürlük düzeyleri 1975 yılındaki siyasi ve politik özgürlükle ilişkilidir.
Farr et al. (1998)	22 sanayi ve 78 gelişmekte olan ülke, 1975-90	Ekonomik özgürlük ve politik özgürlükler arasında Granger-Nedensellik ilişkisi yoktur. Fakat ekonomik özgürlük gelir dağılımının bir Granger nedeni, dolayısıyla politik özgürlüğün Granger nedeni olarak tespit edilmiştir.
Johnson and Lenartowicz (1998)	26/33 ülke 1975 ve 1993-95 ortalaması	Ekonomik özgürlük ve çeşitli kültür göstergeleri (belirsizliğin göz ardı edilmesi gibi) arasında güçlü korelasyon bulunmuş, fakat diğerleri arasında bulunamamıştır (maskulinite gibi).
Wu and Davis (1999)	Yaklaşık 100 ülke, 1975-92	Ekonomik özgürlük, politik özgürlük, gelir düzeyi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ölçmek üzere log-linear yöntemler uygulanmış, ekonomik ve politik özgürlük arasında ilişki bulunamamıştır.
De Haan and Sturm (2003)	55-68 gelişmekte olan ülke, 1975-95	Ekonomik özgürlüklerdeki değişim 1975'deki demokrasi düzeyine oldukça bağlı bulunmuştur. Çeşitli kontrol değişkenler katılmıştır.
Pitlik and Wirth (2003)	Panel model, 1970-99 arası 5 yıllık dönemler halinde, 57-122 ülke	Güçlü krizler daha fazla liberalizasyona yönlendirmektedir. (yüksek ekonomik özgürlükler), Demokrasi ekonomik özgürlüğü artırmada pozitif etkilidir.
Dawson (2003)	Granger Nedensellik testi 1970-2000	Nedensellik politik özgürlükten ekonomik özgürlüğe doğru kaymaktadır.
Lundström (2003)	58 gelişmekte olan ülke, 1975-95	Politik özgürlük ekonomik özgürlüğün bazı bileşen grupları ile ilişkilidir. Örneğin Devlet Operasyonları ve Uluslararası Ticarete Düzenleme ve Kısıtlamalar gibi.

Tablo 1.1'in Devamı

De Vanssay et al. (2005)	122 ülke, 1970-75-80-85-90-95-2000 ve 2001	Ekonomik özgürlük düzeyi çeşitli politik kurumsal değişkenlerle ilişkilidir. Örneğin demokratik sistemle.
Gwartney et al. (2004)	85-94 ülke, 1990-2000	Ortalama yıllık büyüme 1990-2000deki ekonomik özgürlükteki değişimle negatif ilişkilidir.
Heckelman and Knack (2004)	59-80 gelişmekte olan ülke,1980-2000	Yüksek yardım düzeyleri ekonomik özgürlüğü azaltmakta, fakat etki ekonomik özgürlük alanlarına göre farklılaşmaktadır.
Leonida et al.(2007).	86 ülke, 1980-2001	Siyasi ortamın rekabet gücü ile ekonomik özgürlüğün artırıldığına dair kanıtlar elde etmişlerdir.
Dreher et al.(2006)	72 ülke, 1970-2002	Bir hükümet başkanının eğitim ve profesyonel geçmişinin piyasa liberalleştirici reformların uygulanması için önemli olup olmadığını incelemişlerdir. Sonuç olarak daha eğitilmiş ve profesyonel geçmişe sahip politikacıların ekonomik özgürlüğün artırılmasına katkı sağladığını belirtmişlerdir.
Helier and Stephenson (2013)	50 ülke, 1981-2009	Ekonomik özgürlük ve işsizlik oranı, işgücüne katılım oranı ve istihdam oranı arasındaki ilişkiyi incelemişler, Devlet düzeyindeki çeşitli özellikler kontrol edildikten sonra elde edilen sonuçlar ekonomik özgürlüğün daha düşük işsizlik, daha yüksek işgücüne katılım ve istihdam-nüfus oranıyla ilişkili olduğunu göstermektedir.
Pavlik and Young (2013)	70 ülke,1966-2012 Reinhort ve Rogoff kriz zamanlarını kullanmışlardır, Panel veri analizi	Ekonomik krizler ve özgürlük arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışma sonucunda krizlerin ekonomik özgürlüğü etkilediğine dair az miktarda tutarlı kanıtlar elde etmişlerdir.
Eldomiaty et al.(2015)	MENA ülkeleri, 1996-2014	Ekonomik özgürlük endeksinin unsurları ile borsadaki oynaklık arasındaki nicel ve nitel ilişkileri incelemişler ve sonuçlar, ekonomik özgürlüğün etkili bir yasa uygulaması ve etkin düzenlemeler ile ilişkilendirilmesi halinde borsadaki oynaklığın hafifletilebileceği ve azalacağını göstermektedir.

Tablo 1.1'in Devamı

Clark et al. (2015)	110 ülke, 1990-2000 ve 20001-2011 iki on yıllık dönem panel veri analizi	Göçmen alan ülkeler üzerindeki etkileri hakkında yaptıkları çalışma sonucunda göçün bir ülkenin kurumlarını daha ekonomik özgürlüğe uygun şekilde marjinal olarak geliştirebileceği, ekonomik özgürlük üzerinde olumsuz bir etkinin ise daha fazla göçle ilişkili olmadığını göstermektedir.
Ahmad(2017)	115 ülke, 1970-2014 arası dönem panel GMM metodu.	Ekonomik özgürlüğün gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde etkisi olduğu sonucuna varmıştır
Powell and Ryan(2017)	Ekonomik özgürlük puanı olan 121 ülke, 1970-2010,5-10 yıllık dönemler	Serbest piyasa düşünce kuruluşlarının yayılması ve küresel ekonomik özgürlüğün artması arasındaki ilişkiyi araştırmışlar ve son 40 yıl içinde bu kuruluşların yayılması ve artmasının bir ülkenin ekonomik özgürlük puanının artmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.
Bojanic (2018)	12 Amerika ülkesi 1972-2015	Mali desantralizasyonun Amerikadaki hesap verilebilirlik, ekonomik özgürlük, politik ve sivil özgürlük üzerindeki etkisini incelemektedir. Bulgular ademi merkeziyetin başlangıçta daha büyük mali özerklik ve daha kapsayıcı, katılımcı bir hükümet arasındaki pozitif korelasyon ile bağlantılı olarak hesap verilebilirliği, siyasi ve sivil özgürlükleri artırdığını ancak mali desantralizasyonun ekonomik özgürlük üzerindeki etkisi beklentilere ters düşmektedir. Ademimerkeziyetçilik başlangıçta özgürlüğü destekliyor gibi görünmekle birlikte daha fazla hesap verilebilirliğin, siyasi ve sivil özgürlüklerin zorunlu olarak daha fazla ekonomik özgürlüğe yol açmayacağını kanıtlayarak onu sınırlandırmaktadır.

Kaynak: De Haan vd.,(2005) ve yazar

1.3.Ekonomik Özgürlüğün Ölçülmesi ve Ekonomik Özgürlük Endeksi

Ülkeler arasındaki ekonomik özgürlük seviyesine dair bir analiz yapılabilmesi için özgürlüklerin ölçülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ancak nitel bir kavram olan

ekonomik özgürlüğün somut verilere ve nesnel parametrelere dayandırılması güç olduğundan ölçüm yapmak oldukça zor olmuştur(Çalışkan ve Kaya, 2016:85). Yine de ekonomik özgürlük, temel unsurlarına bağlı kalınarak geliştirilen endekslerle ölçülebilir hale gelmiştir. Bu endeksler hem ülkelerin özgürlük seviyelerinin kıyaslanmasına olanak sağlamış hem de ekonomik özgürlüğün kalkınma ve büyüme gibi göstergeleri etkilediğine dair yapılan çalışmaları artırmıştır (Tunçsiper ve Biçen, 2014:29).

Ekonomik özgürlüğün ölçülmesinde çeşitli endeksler geliştirilmiş olmasına rağmen bunlar içerisinde uzun ömürlü olan ve sıklıkla kullanılan iki endeks bulunmaktadır. Bu endekslerden ilki “Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi”(Economic Freedom of the World – EFW) ikincisi ise “Ekonomik Özgürlük Endeksi”dir (Index of Economic Freedom- IEF),(Kaya ve Çalışkan, 2006:85).

1.3.1. Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi (EFW)

Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi'nin başlangıcı 1986 yılında Michael Walker ve Milton Friedman tarafından yapılan ekonomik özgürlük ölçümüne odaklı bir dizi konferansa dayanmaktadır. Sonraki dönemlerde Gary Becker ve Dauglass North'un da aralarında bulunduğu araştırmacıların katılımıyla yapılan konferanslar neticesinde EFW endeksi geliştirilmiştir (Gwartney vd. 2003:5). Bu endekste ekonomik özgürlüğün temel unsurları kişisel tercih, bireyin ve özel mülkiyetin korunması, mübadele özgürlüğü, piyasaya giriş ve rekabet etme özgürlüğü olarak belirlenmiştir (Gwartney vd. 2014:1). Gwartney vd.(2018) tarafından hazırlanan EFW endeksi, Tablo 1.2'de de görüldüğü gibi 5 ana alana bağlı kalarak ekonomik özgürlüğü ölçmektedir. Bunlar:

- Devletin Ekonomi İçindeki Payı
- Hukuki Sistem ve Mülkiyet Hakları

- Güçlü Paraya Erişim
- Uluslararası Ticaret Özgürlüğü
- Kredi ve İşgücü Dünyası Yönetmeliği

Tablo 1.2’de de görüldüğü gibi 5 ana alan altında birbirinden farklı 24 kategori bulunmaktadır. Yine bu kategorilere bağlı olarak 42 alt bileşen bulunmaktadır. Ana alan ve bunlara bağlı tüm değişkenlerden her biri 0’dan 10’a kadar ölçeklendirilmektedir. 10’a yaklaştıkça ülkelerin özgürlük seviyesi açısından daha özgür olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. 5 ana bileşenin aritmetik ortalaması alınarak genel endeks puanı elde edilir. İlk olarak 1996 yılında yayınlanan EFW, 2000 yılına kadar beşer yıllık ortalamaları vererek, 2000 yılından sonra ise ölçümler yıllık olarak raporlanmıştır. İlk rapordan sonra endekste yer alan ülke sayısı ve bileşenlerde de bir artış görülmüştür ve şuan endeks 159 ülkeyi kapsayarak 42 farklı değişkenden meydana gelmektedir (Gwartney vd.2016:1-6).

EFW başlangıçta 3 önemli metodolojik ilkeye dayandırılmaktadır. Bunlardan ilki, ekonomik özgürlüğün çok boyutlu niteliği ve yasal düzenleyici unsurları göz önünde bulundurulduğunda bazen anketlere, uzman panellere ve genel durum çalışmalarına dayanan verileri kullanmak gerekir. Ancak mümkün olan en geniş ölçüde endeks objektif bileşenleri diğer verilere tercih etmektedir. İkincisi, endeks değerlerini oluşturmak için kullanılan veriler, çok sayıda ülkeye veri sağlayan Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund; IMF), Dünya Bankası (World Bank: WB) ve Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum: WEF) gibi dış kaynaklardan gelmektedir. Burada yazarların değer yargıları ve Ekonomik Özgürlük Ağı (Economic Freedom Network) hiçbir şekilde ham verileri veya ülkelerin derecelerini değiştirememektedir. Üçüncüsü ise veri kaynakların sağlanması, ham verilerin dönüştürülmesi sürecinde şeffaflığın sağlanması gerekmektedir (Gwartney vd,2014:2-3).

1.3.1.1.Dünya Ekonomik Özgürlük Endeksi Bileşenleri

Tablo 1.2.EFW Endeksinin Alanları, Bileşenleri ve Alt Bileşenleri

1.Devletin Büyüklüğü

A.Devlet Tüketimi	D.Marjinal Vergi Oranları
B.Transferler ve Sübvansiyonlar	i.Gelir Vergisi Oranı
C.Kamu Teşebbüsleri ve Yatırımlar	ii.Gelir ve Servet Vergisi Oranı

2.Yasal Sistem ve Mülkiyet Hakları

A.Yargı Bağımsızlığı	E.Hukuk Sisteminin Bütünlüğü
B.Tarafsız Mahkemeler	F.Sözleşmelerin Yasal Yaptırımı
C.Mülkiyet Haklarının Korunması	G.Mülkiyet Satışının Düzenleyici
D.Hukuki ve Siyasi Yapıya Askeri	Maliyetleri
Müdahale	H.Polisin Güvenilirliği
I.Suçun Ticari Maliyeti	

3. Sağlam Para

A.Parasal Büyüme
B.Enflasyonun Standart Sapması
C.Geçmiş Yılın Enflasyon Oranı
D.Yabancı Para Cinsinden Banka Hesabı Açabilme Özgürlüğü

4.Uluslararası Ticaret Yapma Özgürlüğü

A.Tarifeler
i.Ticari Vergilerden Elde Edilen Gelir (ticaret sektörünün yüzdesi)
ii.Ortalama Tarife oranı
iii.Tarife Oranlarının Standart Sapması
B.Düzenleyici Ticaret Engelleri

- i.Tarife Dışı Ticaret Engelleri
- ii.İthalat ve İhracatın Uygunluk Maliyeti
- C.Karaborsa Takas Oranları
- D.Sermaye ve İnsan Hareketinin Kontrolleri
- i.Yabancı Yatırım Kısıtlamaları
- ii.Sermaye Kontrolleri
- iii.Yabancıların Ziyaret Etme Özgürlüğü

5.Regülasyonlar

A.Kredi Piyasası Düzenlemeleri

- i.Bankaların Mülkiyeti
- ii.Özel Sektör Kredisi
- iii.Faiz Oranı Kontrolleri / Negatif Reel Faiz Oranları

B.İşgücü Piyasası Düzenleri

- i.İşe Alma Düzenlemeleri ve Asgari Ücret
- ii.İşe Alma Yönetmelikleri
- iii.Merkezi Toplu Pazarlık
- iv.Saat Düzenlemeleri
- v.işten çıkarılma bedeli
- vi.Askerlik

C.Ticari Regülasyonlar

- i.İdari Gereksinimler
- ii.Bürokrasi Maliyetleri
- iii.İş kurmak
- iv.Ekstra ödemeler,Rüşvet, Kayırmacılık
- v.Lisans Kısıtlamaları
- vi.Vergi Ödeme Maliyeti

Kaynak: <https://www.fraserinstitute.org>

Tabloda da gösterildiği gibi endeks (1) devletin büyüklüğü, (2) yasal sistem ve mülkiyet hakları, (3) sağlam para, (4) uluslararası ticaret yapma özgürlüğü, (5) regülasyonlar olarak 5 ana alanda toplanmaktadır. Endekste yer alan ilk başlık olan devletin büyüklüğü içerisinde devlet tüketimi, transferler ve sübvansiyonlar, kamu

teşebbüsleri ve yatırımları ve marjinal vergi oranları olarak 4 bileşen bulunmaktadır. Bunlar içerisinde Marjinal Vergi Oranları, gelir vergisi oranları ile servet vergisi oranları olarak 2 alt bileşenden oluşmaktadır.

Endeksin ikinci ana alanı olan yasal sistem ve mülkiyet hakları 9 bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; yargı bağımsızlığı, tarafsız mahkemeler, mülkiyet haklarının korunması, hukuki ve siyasi yapıya askeri müdahale, hukuk sisteminin bütünlüğü, sözleşmelerin yasal yaptırımı, mülkiyet satışının düzenleyici maliyetleri, polis güvenilirliliği, suçun ticari maliyetlerdir.

Üçüncü alan olarak sağlam para, parasal büyüme, enflasyonun standart sapması, geçmiş yılın enflasyon oranı, yabancı para cinsinden banka hesabı açabilme özgürlüğü olarak 4 bileşenden oluşmaktadır.

Endeksin dördüncü alanını oluşturan uluslararası ticaret yapma özgürlüğü, tarifeler, düzenleyici ticaret engelleri, karaborsa takas oranları, sermaye ve insan hareketlerinin kontrolleri şeklinde 4 bileşen içermektedir. Bunlar içerisinde tarifeler, ticari vergilerden elde edilen gelirler, ortalama tarife oranları ve tarife oranlarının standart sapması olarak kendi içinde 3 alt bileşenden oluşmaktadır. Düzenleyici ticaret engelleri ise, tarife dışı ticaret engelleri ile ihracat ve ithalatın uygunluk maliyeti olarak 2 alt bileşenden oluşmaktadır. Sermaye ve insan hareketinin kontrolleri de 3 alt bileşene ayrılarak yabancı yatırım kısıtlamaları, sermaye kontrolleri ve yabancıların ziyaret etme özgürlüğünden oluşmaktadır.

Endeksin son alanını oluşturan regülasyonlarda kredi piyasası düzenlemeleri, işgücü piyasası düzenlemeleri, ticari regülasyonlar olarak 3 bileşen yer almaktadır. Kredi piyasası düzenlemeleri 3 alt bileşenden oluşmaktadır ve bunlar, bankaların mülkiyeti, özel sektör kredisi ve faiz oranı kontrolleri/negatif reel faiz oranlarıdır. İşgücü piyasası

düzenlemelerinde ise işe alma düzenlemeleri ve asgari ücret işe alma yönetmelikleri, merkezi toplu pazarlık, saat düzenlemeleri, işten çıkarılma bedeli ve askerlik olarak 6 alt bileşen yer almaktadır. Son olarak ticari regülasyonlar da 6 alt bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler; idari gereksinimler, bürokrasi maliyetleri, iş kurmak, ekstra ödemeler, rüşvet, kayırmacılık, lisans kısıtlamaları ve vergi ödeme maliyetidir.

1.3.1.2.EFW Bulguları

Bazı gelişmekte olan ülkelerin son 10 yıllık ekonomik özgürlük bulguları tablo 1.3'te gösterilmektedir. Yıllar itibariyle ekonomik özgürlük değerlerine bakıldığında Belize, Namibia, Uruguay belirli aralıkta seyrederken, Burundi, Guinea-Bissau, Rwanda, Zimbabwe artmaktadır, Egypt, Venezuela ve Algeria'nın özgürlük değerleri ise azalış göstermektedir.

Tablo 1.3. Gelişmekte Olan Ülkelerin Ekonomik Özgürlük Değerleri (2007-2015)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Algeria	5,02	4,83	4,87	4,77	4,56	4,61	4,66	4,62	4,84
Belize	6,81	6,78	6,54	6,45	6,45	6,48	6,29	6,19	6,50
Benin	5,86	5,70	5,83	5,81	5,76	5,55	5,87	5,94	5,77
Burundi	5,26	4,84	5,25	5,02	5,24	5,26	6,07	6,07	6,08
CentralsAfr.	5,77	5,71	5,78	5,72	5,84	5,82	5,70	5,50	4,62
Chad	5,21	5,06	5,36	5,77	5,60	5,36	5,67	5,66	5,26
Egypt	6,91	6,74	6,66	6,79	6,61	6,57	6,51	6,31	5,73
Ecuador	5,77	5,77	5,76	5,70	5,71	5,88	5,88	5,63	5,88
Guinea-Bissau	4,82	4,86	5,26	5,35	5,44	5,77	5,84	5,85	5,65
Haiti	6,89	7,06	7,17	6,87	7,00	6,83	7,22	7,39	6,53
Iran	6,39	6,43	6,43	6,46	6,18	5,50	5,81	5,49	5,31
Mali	6,33	5,89	5,96	5,97	5,91	5,91	6,00	6,05	5,90

Tablo 1.3'ün Devamı

Namibia	6,62	6,60	6,60	6,51	6,26	6,50	6,62	6,66	6,76
Nepal	6,03	5,90	5,73	5,92	6,02	6,02	6,24	6,32	6,49
Niger	5,59	5,60	5,69	5,93	6,01	5,80	5,89	5,57	5,74
Paraguay	6,29	6,42	6,48	6,62	6,68	6,78	6,81	6,75	5,91
Rwanda	6,59	6,88	6,86	7,20	7,40	7,25	7,33	7,33	7,57
Sierra Leone	6,45	6,51	6,81	6,91	6,80	6,99	6,66	6,49	5,78
Turkey	6,24	6,56	6,52	6,52	6,70	6,66	6,50	6,50	6,82
Ukraine	5,83	5,80	5,86	5,87	6,12	6,22	6,10	5,93	5,38
Uruguay	7,07	7,12	7,05	7,29	7,35	7,31	7,16	7,06	7,16
Venezuela	4,23	4,08	4,14	3,84	3,79	3,71	3,21	3,15	2,92
Zimbabwe	3,30	4,65	4,48	4,51	5,06	5,13	5,20	5,35	5,61

Kaynak : <https://www.fraserinstitute.org>

Bazı gelişmiş ülkelerin son 10 yıllık ekonomik özgürlük bulguları tablo 1.4.'te yer almaktadır. Tabloya göre Australia, Canada, Hongkong'un ekonomik özgürlük oranları azalırken, Latvia, Norway, Slovenia ve USA önce azalan sonrasında artan bir seyir izlemektedir.

Tablo 1.4. Gelişmiş Ülkelerin Ekonomik Özgürlük Değerleri (2007-2015)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Australia	8,31	8,21	8,10	8,10	8,09	8,03	7,99	8,09	7,99
Canada	8,16	8,11	8,08	8,05	7,98	8,01	8,03	8,09	7,94
Denmark	7,96	7,87	7,65	7,75	7,69	7,55	7,64	7,72	7,77
Estonia	7,84	7,76	7,68	7,76	7,69	7,62	7,61	7,71	7,95
Finland	7,90	7,79	7,69	7,73	7,81	7,75	7,61	7,69	7,75
France	7,54	7,46	7,50	7,43	7,34	7,27	7,21	7,35	7,33
HongKong	9,01	9,05	8,95	8,85	8,81	8,88	8,86	8,93	8,97
Ireland	8,17	8,02	7,91	7,75	7,92	8,07	8,09	8,15	8,19

Tablo 1.4'ün Devamı

Japan	7,73	7,60	7,49	7,51	7,42	7,58	7,44	7,40	7,47
Latvia	7,35	7,28	7,15	7,01	7,12	7,21	7,31	7,45	7,75
Netherlands	7,82	7,75	7,60	7,58	7,70	7,64	7,70	7,82	7,74
NewZealand	8,39	8,40	8,10	8,10	8,17	8,26	8,38	8,37	8,48
Norway	7,69	7,59	7,46	7,38	7,47	7,49	7,48	7,48	7,67
Spain	7,52	7,36	7,26	7,26	7,38	7,28	7,25	7,36	7,51
Slovenia	6,99	7,05	7,06	6,55	6,56	6,55	6,41	6,72	7,00
Singapore	8,61	8,57	8,55	8,53	8,53	8,41	8,39	8,58	8,81
Switzerland	8,35	8,16	8,20	8,23	8,22	8,18	8,16	8,24	8,44
UnitedKingdom	8,17	8,03	8,12	7,90	7,92	7,94	7,99	8,04	8,05
USA	8,23	8,11	7,90	7,76	7,70	7,82	7,68	7,75	7,94

Kaynak : <https://www.fraserinstitute.org>

1.3.2. Ekonomik Özgürlük Endeksi (IEF)

Ekonomik özgürlük ölçümlerinde sıkça kullanılan bir diğer endeks de “Ekonomik Özgürlük Endeksi”dir. Endeks 1994 yılında Washington’da kurulan Heritage Fondation ve Wall Street Journal ortaklığı ile 1995 yılından itibaren yıllık olarak yayınlanmaktadır (Steve vd,1997:126). Bu endeks gelişmekte olan ülkelerde, ülkenin ekonomik durumunu ortaya koyarak mevcut belirsizlikleri azaltmayı ve yatırımcılar için uygun yatırım ortamının sağlandığını gösteren faktörlerin analizini yapmayı amaçlamaktadır (Yalçın,2006:50). 186 ülkeyi içeren endeks Tablo 1.4.’de gösterildiği şekilde 4 ana alan ve 12 bileşenden oluşmaktadır. Endekse dahil olan her ülke için ana alanlar ve bileşenler 0 ile 100 arasında bir puanlamaya göre derecelendirilmektedir. Ülkeler arasında 0’dan 100’e doğru gittikçe ekonomik olarak daha özgür olduğu şeklinde yorum yapılmaktadır. Puanlara ek olarak ülkenin ekonomik açıdan güçlü ya da zayıf

olduğunu gösteren ekonomik ve politik göstergelerde ülke performansını etkilemektedir (Miller vd. 2018:69).

1.3.2.1.Ekonomik Özgürlük Endeksi (IEF) Bileşenleri

Tablo 1.5’de gösterildiği gibi ekonomik özgürlük endeksi hukukun üstünlüğü, hükümetin ekonomideki büyüklüğü, düzenlemelerin etkinliği ve piyasaların açıklığı olarak 4 ana alana ayrılmakta ve her bir alan kendi içerisinde alt bileşenlerden oluşmaktadır. İlk olarak hukukun üstünlüğü; mülkiyet hakları, yargı etkinliği ve devletin büyüklüğü şeklinde 3 alt bileşenden oluşmaktadır. İkinci alanı oluşturan hükümetin ekonomideki büyüklüğü de 3 bileşene ayrılarak vergi yükü, hükümet harcamaları ve mali sağlıktan oluşmaktadır. Endekse dahil edilen üçüncü alan olarak düzenlemelerin etkinliğinde ise iş yapma özgürlüğü emek özgürlüğü ve parasal özgürlükler yer almaktadır. Son olarak piyasaların açıklığı ticaret özgürlüğü, yatırım özgürlüğü ve finansal özgürlük olarak 3 alt bileşenden oluşmaktadır.

Tablo 1.5. Ekonomik Özgürlük Endeksini Oluşturan Bileşenler

i.Mülkiyet Hakları

ii.Yargı Etkinliği

iii.Devletin Büyüklüğü

vi.Vergi Yükü

v.Hükümet Harcamaları

vi.Mali Sağlık

vii.İş yapma Özgürlüğü

viii.Emek Özgürlüğü

ix.Parasal Özgürlük

Tablo 1.5'in Devamı

x.Ticaret Özgürlüğü

xi. Yatırım Özgürlüğü

xii.Finansal Özgürlük

Kaynak: <https://www.heritage.org>**1.3.2.2.IEF Bulguları**

Bazı gelişmekte olan ülkelerin 10 yıllık ekonomik özgürlük seviyelerindeki değişim tablo 1.6 'da yer almaktadır. Ekonomik özgürlük puanlarının yıllar itibariyle değişimine bakıldığında, Brazil, Mali, Mauritania'nın ekonomik özgürlük değerleri aynı aralıkta devam etmektedir. Chad, Equatiroial Guinea, Zimbabwe'nin önce azalış gösterirken son üç yılda artışa geçtiği görülmektedir. Congo ve Venezuela'nın ekonomik özgürlük puanları ise düşmektedir. Bu grupta yer alan Türkiye'nin genel seyri ise artış yönündedir.

Tablo 1.6.Gelişmekte Olan Ülkelerin Ekonomik Özgürlük Endeksleri (2007-2017)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Angola	44,70	46,90	47,00	48,40	46,20	46,7	47,3	47,7	47,9	48.	48.5
Argentina	54,00	54,20	52,30	51,20	51,70	48,0	46,7	44,6	44,1	43.8	50.4
Bangladesh	46,70	44,20	47,50	51,10	53,00	53,20	52,60	54,10	53,90	53.3	55.0
Brazil	56,20	56,20	56,70	55,60	56,30	57,90	57,70	56,90	56,60	56.5	52.9
Chad	50,10	47,80	47,50	47,50	45,30	44,80	45,20	44,50	45,90	46.3	49.0
Central Afr.	50,60	48,60	48,30	48,40	49,30	50,30	50,40	46,70	45,90	45.2	51.8
Equatiroial Guinea	53,20	51,60	51,30	48,60	47,50	42,80	42,30	44,40	40,40	43.7	45.0
India	53,90	54,10	54,40	53,80	54,60	54,60	55,20	55,70	54,60	56.2	52.6
Lesotho	53,20	52,10	49,70	48,10	47,50	46,60	47,90	49,50	49,60	50.6	53.9
Mali	54,70	55,60	55,60	55,60	56,30	55,80	56,40	55,50	56,40	56.5	58.6

Tablo 1.6'nin Devamı

Mauritania	53,60	55,20	53,90	52,00	52,10	53,00	52,30	53,20	53,30	54.8	54.4
Pakistan	57,20	55,60	57,00	55,20	55,10	54,70	55,10	55,20	55,60	55.9	52.8
Republic of congo	44,40	45,30	45,40	43,20	43,60	43,80	43,50	43,70	42,70	42.8	40.0
Suriname	54,80	54,30	54,10	52,50	53,10	52,60	52,00	54,20	54,20	53.8	48.0
Turkmenistan	43,00	43,40	44,20	42,50	43,60	43,80	42,60	42,20	41,40	41.9	47.4
Turkey	57,40	59,90	61,60	63,80	64,20	62,50	62,90	64,90	63,20	62.1	65.2
Uzbekistan	51,50	51,90	50,50	47,50	45,80	45,80	46,00	46,50	47,00	46.0	52.3
Ukraine	51,50	51,00	48,80	46,40	45,80	46,10	46,30	49,30	46,90	46.8	48.1
Vietnam	49,80	50,40	51,00	49,80	51,60	51,30	51,00	50,80	51,70	54.0	52.4
Venezuela	47,90	44,70	39,90	37,10	37,60	38,10	36,10	36,30	34,30	33.7	27.0
Zimbabwe	32,00	29,5	22,7	21,4	22,1	26,3	28,6	35,50	37,60	38.2	44.0

Kaynak: <https://www.heritage.org>

Bazı gelişmiş ülkelerin 10 yıllık ekonomik özgürlük endekslerindeki değişim tablo 1.7'de yer almaktadır. Bu grupta yer alan ülkelerden Australia, Chile, Finland, Hongkong'un ekonomik özgürlük puanları hemen hemen aynı puanda kalmaktadır. Iceland, Ireland, Norway'nın puanları önce azalırken sonra artmakta, Croatia ve Switzerland'ın özgürlük puanları ise yıllar itibariyle artmaktadır. Tablo da Spain'ın özgürlük puanları belirli bir döneme kadar artıp sonradan düşüşe geçmiştir, USA 'ın puanlarında ise başlangıçtan itibaren düşüş görülmektedir.

Tablo 1.7 Gelişmiş Ülkelerin Ekonomik Özgürlük Endeksleri

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Australia	81,10	82,20	82,60	82,60	82,50	83,10	82,60	82,00	81,40	80,3	81,0
Canada	78,00	80,20	80,50	80,40	80,80	79,90	79,40	80,20	79,10	78,0	78,5
Chile	77,70	78,60	78,30	77,20	77,40	78,30	79,00	78,70	78,50	77,7	76,5

Tablo 1.7'nin Devamı

Croatia	53,40	54,10	55,10	59,20	61,10	60,90	61,30	60,40	61,50	59,1	59,4
Denmark	77,00	79,20	79,60	77,90	78,60	76,20	76,10	76,10	76,30	75,30	75,10
Finland	74,00	74,60	74,50	73,80	74,00	72,30	74,00	73,40	73,40	72,6	74,0
France	62,10	64,70	63,30	64,20	64,60	63,20	64,10	63,50	62,50	62,30	63,30
Germany	70,80	70,60	70,50	71,10	71,80	71,00	72,80	73,40	73,80	74,4	73,80
HongKong	89,9	89,70	90,00	89,70	89,70	89,90	89,30	90,10	89,60	88,60	89,8
Iceland	76,00	75,80	75,90	73,70	68,20	70,90	72,10	72,40	72,00	73,3	74,4
Ireland	82,60	82,50	82,20	81,30	78,70	76,90	75,70	76,20	76,60	77,3	76,7
Italy	62,80	62,60	61,40	62,70	60,30	58,80	60,60	60,90	61,70	61,2	62,5
Japan	72,70	73,00	72,80	72,90	72,80	71,60	71,80	72,40	73,3	73,1	69,6
Luxembourg	74,60	74,70	75,20	75,40	76,20	74,50	74,20	74,20	73,2	73,9	75,9
NewZealand	81,40	80,70	82,00	82,10	82,30	82,10	81,40	81,20	82,10	81,6	83,7
Norway	67,90	68,60	70,20	69,40	70,30	68,80	70,50	70,90	71,80	70,8	74,0
Singapore	87,10	87,30	87,10	86,10	87,20	87,50	88,00	89,40	89,40	87,8	88,6
Spain	62,90	62,10	70,10	69,60	70,20	69,10	68,00	67,20	67,60	68,50	63,6
Sweden	69,30	70,80	70,50	72,40	71,90	71,70	72,90	73,10	72,70	72,0	74,9
Switzerland	78,00	79,50	79,40	81,10	81,90	81,10	81,00	81,60	80,50	81,0	81,5
Netherlands	75,50	77,40	77,00	75,00	74,70	73,30	73,50	74,20	73,70	74,6	75,8
Unitedkingdom	79,90	79,40	79,00	76,50	74,50	74,10	74,80	74,90	75,80	76,4	76,4
UnitedStates	81,20	81,00	80,70	78,00	77,80	76,30	76,00	75,50	76,20	75,4	75,1

Kaynak: <https://www.heritage.org>

Heritage Vakfı tarafından 2017 yılında yayınlanan ekonomik özgürlük endeksi 180 ülke için ekonomik özgürlük sıralamasını göstermektedir. Bu sıralamada 5 ülke tamamen özgür, 29 ülke büyük ölçüde özgür, 58 ülke kısmen özgür, 65 ülke büyük ölçüde özgür değil ve 23 ülke bastırılmış ülke kategorisinde yer almaktadır (Miller ve Kim, 2017:10).

1.4.Ekonomik Özgürlük Endekslerinin Karşılaştırılması

Tablolarda Fraser Enstitüsü ve Heritage Foundation tarafından yapılan ülkeler için özgürlük sıralaması yer almaktadır. Tablo1.8 da en özgür ülkeler bulunmaktadır ve tabloda iki farklı endeksin benzer sıralamalara sahip olduğu görülmektedir. 2015 yılı için her iki endeks sıralamasında da en özgür ülkeler olarak Hong Kong, Singapur ve Yeni Zelanda yer alırken sıralamadaki diğer ülkeler içinde benzerlik devam etmektedir. Bu benzerliğin sebebi ise büyük ölçüde endeks oluşumunda dikkate alınan faktörlerin birbirlerine yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Tablo 1.9’de kısmen özgür ülkeler, Tablo 1.10’de büyük ölçüde özgür olmayan ülkeler ve son olarak tablo 1.11’da ise en az özgür olan ülkeler yer almaktadır.

Tablo 1.8. Endekslere Göre En Özgür Ülkeler Sıralaması (2015)

EFW		IEF	
EN ÖZGÜR ÜLKELER			
1.Hong Kong	8.97	1.Hong Kong	89.6
2.Singapore	8.81	2.Singapore	89.4
3.New Zealand	8.48	3.New Zealand	82.1
4.Switzerland	8.44	4.Australia	81.4
5.Ireland	8.19	5.Switzerland	80.5
6.United Kingdom	8.05	6.Canada	79.1
7.Mauritius	8.04	7.Chile	78.5
8.Georgia	8.01	8..Estonia	76.8
9.Australia	7.99	9.Ireland	76.6
10.Estonia	7.95	10.Mairitius	76.4

Tablo 1.8'in Devamı

11.United States	7.94	11.Denmark	76.3
11.Canada	7.94	12.United States	76.2
14.Cyprus	7.79	13.United Kingdom	75.8
15.Denmark	7.77	14.Taiwan	75.1
15.Chile	7.77	15.Lithuania	74.7

Kaynak: <https://www.fraserinstitute.org>, <https://www.heritage.org>

Tablo 1.9 da her iki kuruluş tarafından yapılan özgürlük sıralamalarından kısmen özgür ülkeler yer almaktadır. Her iki endekste de ortak olan Bahama, Botswana ve Polonya'nın özgürlük puanları bir önceki yılla karşılaştırıldığında Fraser tarafından yapılan hesaplamalarda artmaktadır, Heritage'e göre ise Polonya'nın özgürlük puanı artarken, Bahama ve Botswana'nın puanlarında azalış görülmektedir. Tablodan görülmektedir ki IEF'e göre Türkiye kısmen özgür ülkeler arasında yer almaktadır.

Tablo 1.9. Endekslere Göre Kısmen Özgür Ülkeler Sıralaması

EFW		IEF	
KISMEN ÖZGÜR ÜLKELER			
41. Japan	7.46	36. Botswana	69.8
42. Unit Arab Em.	7.45	37. Latvia	69.7
43.Philippines	7.43	38. Jordan	69.3
43.Belgium	7.43	39. Brunei	68.9
43. Qatar	7.43	40.Belgium	68.8
46.Bulgaria	7.40	41. The Bahamas	68.7
47.Mongolia	7.38	42. Poland	68.6
48.Bahrain	7.37	43.Uruguay	68.6

Tablo 1.9'un Devamı

49.Poland	7.36	44.Saint Vincent	68.0
50. Botswana	7.35	45. Cyprus	67.9
50.France	7.35	46.Barbados	67.9
50. Honduras	7.35	47.Peru	67.7
50.Bahama	7.35	48. Jamaica	67.7
54.Seychelles	7.33	49. Spain	67.6
55. Italy	7.31	50. Slovak Republic	67.2
56.Uganda	7.30	70. Turkey	63.2

Kaynak: <https://www.fraserinstitute.org>, <https://www.heritage.org>

Tablo 1.10 da yer alan büyük ölçüde özgür olmayan ülkeler de yine endeks hesaplamalarında kullanılan faktörlerin benzerliğinden ötürü ortak olan ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkelerden Sri Lanka, Fiji ve Bosna Herzek'in Fraser'a göre ekonomik özgürlük puanları azalırken, Heritage tarafından yapılan puanlamaya göre Sri Lankanın özgürlük puanı azalıp, Fiji ve Bosna Herzek'in özgürlük puanının bir önceki yıla göre arttığı görülmektedir. Türkiye ise EFW'ye göre bu gruba dahildir.

Tablo 1.10. Endekslere Göre Büyük Ölçüde Özgür Olmayan Ülke Sıralaması (2015)

EFW		IEF	
BÜYÜK ÖLÇÜDE ÖZGÜR OLMAYAN ÜLKELER			
80. Liberia	6.87	91. Swaziland	59.9
81. Suriname	6.85	92. Uganda	59.7
82. Turkey	6.84	93. Namibia	59.6
82. South Africa	6.84	94. Lebanon	59.3

Tablo 1.10'un Devamı

84. Fiji	6.82	95. Tonga	59.3
85. Belize	6.81	96. Mongolia	59.2
85. Kyrgyz Republic	6.81	97. Bosnia and Herzegovina	59.0
87. Thailand	6.80	98. Fiji	59.0
88. Brunei Darussalam	6.77	99. Benin	58.8
89. Serbia	6.76	100. Zambia	58.7
90. Zambia	6.74	101. Sri Lanka	58.6
90. Montenegro	6.74	102. Burkina Faso	58.6
92. Cape verde	6.67	103. Cote d'Ivoire	58.5
93. Russia	6.65	104. Gabon	58.3
94. Oman	6.64	105. Indonesia	58.1
95. Sri Lanka	6.63	106. Senegal	58.7
95. Bosna and H.	6.63	107. Tunisia	57.7

Kaynak: <https://www.fraserinstitute.org>, <https://www.heritage.org>

Tablo 1.11'de en az özgür ülke olarak her iki endekste de ilk sırada Venezuela bulunmaktadır. Bunun dışında ki en az özgür kategorisinde yer alan ülkeler içerisinde Zimbabwe, Central Africa, İran, Chad gibi bir çok ülke farklı sıralamalarla da olsa iki endekste de yer almaktadır. Yine bu benzerlikte endekslerin oluşumunda kullanılan temel kriterlerin benzerliğinden kaynaklanmaktadır. Bu ülkelerin ortak özellikleri olarak fiyat istikrarsızlığı, yüksek enflasyon oranları, yüksek vergi oranları ve hükümet harcamalarının yoğunluğu yer almaktadır (Yalçın, 2006:64).

Tablo 1.11. Endekslere Göre En Az Özgür Ülkeler Sıralaması (2015)

EFW		IEF	
EN AZ ÖZGÜR ÜLKELER			
144.Zimbabwe	5.61	161.Burma	46.9
145.Mauritania	5.56	162.Ukraina	46.9
146.Ethiopia	5.53	163.Bolivia	46.8
147.Congo, Dem. Rep.	5.45	164.Kiribati	46.4
148.Angola	5.40	165.Chad	45.9
149.Ukraine	5.38	166.Central African Rep.	45.9
150.Iran	5.31	167.Timor Leste	45.5
151.Myanmar	5.26	168.Congo, Dem. Rep.	45.0
151.Chad	5.26	169.Argentina	44.1
153.Syria	5.22	170. Congo Republic of	42.7
154.Libya	4.95	171.Iran	41.8
155.Argentina	4.88	172.Turkmenistan	41.4
156.Algeria	4.84	173.Equatorial Guinea	40.4
157.Congo Rep.Of	4.81	174.Eritrea	38.9
158.Central Afr.Rep.	4.62	175.Zimbabwe	37.6
159.Venezuela	2.92	176.Venezuela	34.3

Kaynak: <https://www.fraserinstitute.org>, <https://www.heritage.org>

2.BÖLÜM : YOKSULLUK KAVRAMI

2.1. Yoksulluk Tanımı

Sanayi devrimi sonrasında artan küreselleşme ve gelir dağılımında ki eşitsizlikle yoksulluk toplumlar için önemli bir sorun haline gelmiştir ve bunun için çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Ortaya atılan politikalar ve elde edilen sonuçlara göre yoksulluk hem gelişmiş ülkelerin hem de gelişmekte olan ülkelerin temel sorunu olarak belirlenmiştir ve bu sorunla mücadele uluslararası bir boyut kazanmıştır (Gökçek Karaca ve Gökçek,2014:1).

Ancak ülkelerin kalkınma sürecinde gösterdikleri performans birbirlerinden farklı olduğu için yoksulluk ülkeler arasında hatta aynı ülke sınırlarındaki bölgeler arasında değişen bir yapıya sahiptir. Yoksulluğun bu değişken yapısı kavrama farklı anlamlar yüklenmesine sebep olduğundan tek ve objektif bir tanım bulunmamaktadır ancak en yaygın tanımlama gelir ve tüketim harcamaları temel alınarak yapılmıştır.

Yoksulluk için anlamlı olarak ilk tanımlamayı yapan Seebom Roventree'ye (1901) göre kavram bireyin sahip olduğu toplam gelirin, biyolojik varlığında devamlılığı sağlayacak yiyecek barınma gibi birtakım fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesidir (Ersungur ve Topcuoğlu, 2014:308).

Lipton(1997) yoksulluğu tüketim boyutuyla değerlendirerek kişi başına tüketimin belirli bir düzeyin altında kaldığı durum (tüketim yoksulluğu)olarak tanımlar. Drewnoski (1977) ise gelir boyutunu göz önüne alarak yoksulluğu, kişilerin ve hane halkının asgari yaşam seviyesi için gerekli temel gereksinimleri karşılamaya yetecek bir gelire sahip (gelir yoksulluğu) olamamalarıdır şeklinde tanımlar.

Ünlü kalkınma iktisatçısı Amartya Sen(2004) yoksulluğu düşük gelirden çok kapasite yoksunluğu olarak görmüştür ve bunun için geçerli sebepleri bulunmaktadır.

Sen'e göre kapasiteden yoksunluk erken ölümlerde, yetersiz beslenmede, sürekli hastalıklarda, okur-yazar oranının düşüklüğünde ve diğer olumsuzluklarda yansıma bulabilir (Sen,2004:36). Ve yoksulluğun kavramsallaştırılmasının bir metanın varlığına bağlı olup olmaması meta ile ne yapılabileceği hakkında bilgi vermediği için doğru bir bakış açısı değildir. Örnek olarak engelli bir birey ile engelli olmayan bir bireyin bisiklete sahip olması durumunda bisikletin bireylerin yaşam standardına olan katkısı aynı şekilde değerlendirilemez. Bu durumda yaşam standardını oluşturan unsur bir meta değil, metanın kendisi veya özellikleri kullanılarak bir şeyler yapılabilmesidir, bu durumu ise kapasite olarak ifade etmektedir (Metin,2014:6317).

Yoksulluk genel olarak asgari yaşam standartları için gerekli gıda, giyim, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanamadığı durumu ifade etse de bu eksik ve dar bir tanımdır. Geniş anlamda yoksulluk eğitim, sağlık alanlarındaki yoksunluğu, düşük yaşam beklentisini, toplumla bütünleşememe, toplumdan dışlanma ve ayrımcılığa uğrama konularıyla ilişkilidir (Açıkgöz ve Yusufoglu,2012:80). Yine UNDP(United Nations Development Program) tarafından yapılan tanımda da yoksulluğun sadece ekonomik boyutlarla sınırlı olmadığını sağlıklı yaşam, yaratıcılık, özgüven ve saygınlık gibi insani gelişme ölçütlerinden mahrum kalmama ifadesiyle göstermektedir (Can, 2017:1112).

2.2. Yoksulluk Çeşitleri

Yoksulluk kavramı farklı açılardan ele alınarak mutlak ve göreceli yoksulluk, objektif ve subjektif yoksulluk, gelir ve insani yoksulluk, son olarak kentsel ve kırsal yoksulluk olarak sınıflandırılmaktadır.

2.2.1.Mutlak Yoksulluk – Göreli Yoksulluk

Hanehalkı veya bireylerin biyolojik olarak devamlılığını sağlayabilmek için ihtiyaç duydukları gelir ve harcama düzeyidir(Tunç,2014:233).

Dünya Bankası'nın 1990'da ki çalışmasında mutlak yoksulluk tanımını günlük geliri 2400 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar olarak yapmıştır (Altıparmak,2008:81-82). UNDP tarafından yapılan çalışmada kişi başına düşen günlük kalori ihtiyacı gelişmiş ülkelerde 3390, gelişmekte olan ülkelerde 2480 gelişmemiş ülkelerde ise 2070 olarak belirlenmiştir. Bu değişiklik ülkelerin sosyoekonomik gelişmişlikleri ve konumlarındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Coşkun ve Tireli,2008:24)

Mutlak yoksulluk sınırı ise az gelişmiş ülkeler için kişi başına 1 ABD doları, Latin Amerika ve Karayipler için 2 ABD doları, Türkiye ve Doğu Avrupa ülkelerinde bulunduğu ülke grubu için 4 ABD doları, gelişmiş ülkeler için ise 14.40 ABD doları olarak belirlenmiştir(Coşkun veTireli,2008:24). Mutlak yoksulluk en fazla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Genel olarak dünyanın her tarafında bulunmasına rağmen mutlak yoksulluğun genel nüfusa oranlarında farklılıklar bulunmaktadır (Elhakan,2015:14).

Mutlak yoksulluk hesaplaması 2 şekilde yapılmaktadır. Birinci yöntemde sadece minimum gıda harcaması maliyetleri dikkate alınırken, ikinci yöntemde minimum gıda harcaması yanı sıra giyinme, barınma, ısınma gibi temel ihtiyaçlarda dikkate alınmaktadır. İkinci yöntemde daha yüksek bir yoksulluk sınırı tanımlanmaktadır (Yücel,2011:385).

Adam Smith'in göreli yoksul tanımındaki bireyler, temel ihtiyaçlarını karşılayabilirken, kişisel kaynakların yetersizliğinden dolayı toplumun genel refah düzeyinin altında kalmakta ve sosyal açıdan toplumun bir parçası olması engellenmektedir.

Sosyal yönü ağır basan görelî yoksulluk kavramı mutlak gelir düzeyinden çok gelir ve refah dağılımındaki farklılıklara odaklanılır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011:63). Görelî yoksulluk ve mutlak yoksulluk arasındaki en önemli fark mutlak yoksulluk sınırı sabitken, görelî yoksulluk sınırı ÷lke içindeki ortalama gelir ve harcama düzeyine göre değişmektedir (Coşkun ve Tireli,2008:25). Görelî yoksulluğa göre yoksulluk çizgisi ulusal ortalama gelir ya da medyan gelirin belli bir oranı altında geliri olan bireylerin hesaplanmasıyla belirlenmektedir(Kunduracı, 2009:20). Bu oran gelişmekte olan ÷lkeler için %50 olarak alınmaktadır (Coşkun ve Tireli ,2008:25).

2.2.2. Objektif (Nesnel) Yokulluk- Subjektif (Öznel)Yoksulluk

Objektif yoksulluk yaklaşımı, yoksulluğun meydana gelmesindeki etkenleri ve kişileri yoksulluktan kurtarmak için neler yapılabileceği konusunda ön değerlendirmeleri içermektedir (Batal,2016;303). Objektif yoksulluk ölç÷lürken kalori miktarı, gelir ve tüketim harcamaları gibi nesnel ölç÷tlere yer verilmektedir. Bu yaklaşıma göre yoksulluk sınırı uzmanlar tarafından varsayılan ihtiyaçlar sonucunda belirlenmektedir. Townsend ve Sen, bireylerin sürekli olarak kendileri için en iyi durumu tercih edemeyeceklerini bu sebeple de ihtiyaçların, uzmanlarca belirlenen mal ve hizmeti satın alabilmek için mümkün olan en düşük maliyete sahip minimum ihtiyaç düzeyine göre belirleneceğini savunmaktadırlar (İncedal,2013;23).

Subjektif yoksulluk yaklaşımı ise kişilerin tercihlerine önem vermektedir (Batal,2016;303). Subjektif yoksullukta yöntem olarak büyük ölçekli anketler ile toplumun kabul edebileceği minimum yaşam standardı belirlenmektedir. Elde edilen anket sonuçlarına göre refah düzeyi ile gelir arasındaki ilişkiye göre belirlenen kritik bir refah düzeyi ve buna karşılık gelen gelir düzeyi yoksulluk sınırını çizmektedir (Ersungur ve Topcuoğlu,2014;311). Ancak gösterge benzer refah düzeyindeki hane halklarının

yoksulluk açısından farklı biçimlerde yorumlanmasına sebep olduğu için yaygın olarak kullanılmamaktadır (Kulaksız,20014;94).

2.2.3 Gelir Yoksulluğu – İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu, bireylerin yaşamlarını sürdürmek ya da asgari yaşam standardını yakalayabilmek için ihtiyaç duydukları temel gereksinimleri karşılayabilecek yeterli miktarda gelirin elde edilememesidir. Hesaplama da asgari yaşam standardı için ihtiyaç duyulan gelir yoksulluk sınırı olarak alınmaktadır ve bu sınırın altında gelir elde eden bireyler yoksul olarak nitelendirilmektedir (Aktan ve Vural,2002;6).

İnsani yoksulluk ise bireylerin insanca yaşam imkanlarına sahip olamamasıdır. İnsani yoksulluk kavramına ilk olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1990’da yayınlanan İnsani Gelişme Raporunda (İGR) yer verilmiştir (Taş ve Özcan,2012;4).

Kuruluş insani yoksulluk hesaplamaları için 3 kriter kullanmaktadır (UNDP,2001;241):

- 1.Yaşam Süresi, bu kriter uzun ve sağlıklı bir yaşamın göstergesidir. 40 yaş altındaki nüfus yüzdesi,
2. Eğitim, okur-yazar olmayan nüfusun yüzdesi,
3. İyi bir yaşam standardı,
 - Gelişmiş su kaynaklarına sahip olmayan nüfusun yüzdesi,
 - 5 yaş altında yeterli beslenmediği için zayıf olan çocukların yüzdesi,
 - Sağlık hizmetlerine erişemeyen nüfusun yüzdesinden oluşmaktadır.

2.2.4. Kentsel Yoksulluk – Kırsal Yoksulluk

Dünya Bankası kent yoksulluğu için “ istihdam olanaklarına ve gelire sınırlı erişim, yetersiz ve güvencesiz barınma ile hizmetler, şiddet, sağlıksız çevre, sosyal koruma mekanizmalarının sınırlılığı veya hiç olmaması, eğitim ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişim” şeklinde bir tanım yapmıştır (Zülfikar, 2010;11).

Kırsal yoksulluk ise kişisel tüketim, yeterli eğitim seviyesi, sağlık, temiz su, ulaşım, iletişim gibi hizmetlere erişimdeki eksiklik olarak nitelendirilmektedir. Kırsal yoksulluk oranları Asya’da, kentsel yoksulluk oranları ise kentleşme düzeyinin yüksek olduğu Latin Amerika’da yüksek boyutlara ulaşmaktadır (Korkat,2013;26).

2.3. Yoksulluk Göstergeleri

2.3.1. Yaşam Standardı ile İlgili Göstergeler

Yaşam standardını tespit etmede kullanılan en yaygın gösterge kişi başına hane halkı tüketimidir. Göstergenin belirlenmesi konusunda ulusal düzeyde araştırmalar yapılmaktadır. Bu göstergeyi avantajlı kılan durum asgari düzeydeki tüketim standartlarını temsil eden yoksulluk sınırını tanımlama ve analiz etmeye sağladığı katkıdır. Ülke düzeyinde yoksulluk profilinin tanımlanmasına yardımcı olan bu göstergenin kullanım alanı sınırlıdır. Hane halkı içinde yaş veya cinsiyet farkına göre yoksulluğun boyut ve kapsamını ortaya koyma konusunda başarısız olmaktadır (Aktan ve Vural, 2002a:12-13).

2.3.2. Sosyal Göstergeler

Yoksulluk göstergeleri ve yoksulluk açığı hesaplamaları kamusal mal ve hizmetlerin sağladığı faydayı ve kalkınmanın sosyal boyutlarını kavramada yeterli olmamaktadır. Bu aşamada sosyal göstergelerle gelir/tüketim yaklaşımına bağlı yapılan yoksulluk ölçümleri desteklenerek, yoksulların sosyal hizmetlere ulaşımı ve sosyal

nitelikleri konusunda bilgiler ortaya koyulmaktadır. Yoksulluğu doğrudan veya dolaylı olarak yansıtan bazı göstergeler şunlardır:

- Kişi başına gelir/harcama
- Toplam harcamalar içinde gıdaya yapılan giderin oranı
- Gelir dağılımı
- Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi
- Cinslere göre ortalama yaşam beklentisi
- Çocuk ölüm oranı
- Beslenme durumu
- Güvenli ve temiz suya erişebilen aile sayısı
- Kişi başına doktor oranı
- Kişi başına sağlık gideri
- Daimi konutlarda yaşayan nüfusun oranı
- Cinslere göre okuryazarlık durumu
- Kişi başına eğitim gideri
- Öğrenci başına öğretmen oranı
- Cinslere göre işsizlik
- Toplam ücretlerin gayri safi yurtiçi hasılaya oranı
- Cinslere göre karar alma mekanizmasına katılım oranı
- Ormansızlaşma oranı
- Türlerine göre toplam karayolu uzunluğu
- Kayıtlı ticari araç sayısı
- Elektrik sahibi evlerin oranı (Kır/Kent)
- Türlerine göre yıllık araç tescil sayısı

- Türlerine göre yol rehabilitasyonu (km/yıl)
- Kişi başına telefon sayısı
- Kişi başına motorlu araç sayısı vs. (Aktan,2002:16).

2.4. Yoksulluğa Sebep Olan Faktörler

Yoksulluğa sebep olan ve yoksulluğun şiddetini artıran birçok faktör bulunmaktadır. Bu bölümde yoksulluğu meydana getiren faktörlerden büyüme ve gelir dağılımı, sosyal dışlanma, eğitim, göç, işsizlik ve küreselleşme açıklanmaktadır.

2.4.1. Büyüme ve Gelir Dağılımı

Gelir dağılımının eşitsiz, serbest piyasa kuralları ve kurumlarının kök salmadığı az gelişmiş ülkelerde (AGÜ) piyasa ve ekonomi politika başarısızlıklarının büyüme üzerindeki etkileri daha fazla artarak yoksulluğun yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Örneğin; sermaye piyasasının istenilen seviyede gelişmediği AGÜ’de küçük girişimciler yeterli miktarda maddi kaynağa sahip olamadıkları için krediye erişimleri kısıtlanmaktadır. Böylece yoksul insanlar büyüme sonucunda ortaya çıkan fırsatlardan yeteri kadar faydalanamamaktadır (Şenses,2001:149).

Büyümenin yoksulluk düzeyini azalttığına dair ülke deneyimleri bulunsa da iki kavramın ilişkisi konusunda bazı tartışmalı noktalar bulunmaktadır. Birinci tartışma noktası büyüme sürecinde gelir dağılımının ne yönde etkilendiğine dair sorunlar olmuştur. Büyüme sürecinde eşitsizliğin önce artarak belirli bir kişi başına gelir düzeyin erişilmesi durumunda azalmasını öngören Kuznets hipotezinin uygulamalı araştırma bulgularının birçok durumda doğruluğu ortaya koyulmuştur. Morawetz 1950-1975 döneminde AGÜ için yaptığı çalışmada büyüme hızıyla belirli zamandaki gelir dağılımı ve gelir dağılımının zaman içinde gösterdiği eğilim arasında net bir ilişki olmadığını belirtmiş ve

mutlak yoksulluğun artış gösterdiği ülkeler arasında büyüme hızı düşük olan ülkelerle birlikte yüksek olan ülkelerinde yer aldığına dair sonuca ulaşmaktadır (Şenses,2001:150-151).

İkinci tartışma konusu ise büyümenin yoksulluk üzerindeki etkisinin hangi etmenlerden kaynaklandığı ile ilgilidir. Burada büyümenin gelir dağılımı ve işgücü piyasası üzerindeki etkisi olarak 2 temel unsur ele alınmaktadır. Yani büyümenin hızı yanında gelir dağılımına etkisi, işgücüne katılım oranı, çalışma saatleri, ücret düzeyi, ücret dengesizliği ve işsizlik gibi işgücü piyasa göstergelerinin büyümeden ne yönde ve ne ölçüde etkilendiği önemli olmaktadır. Bu ise büyüme, gelir dağılımı ve işgücü piyasalarının yoksulluk açısından birlikte değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Farklı ülke deneyimlerinin ulaştığı sonuçlarda gelir dağılımındaki eşitsizlik azalırsa gerçek ücretler artmakta böylece ücret eşitsizliği ve işsizlik azalmaktadır (Şenses,2001:151).

2.4.2. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma çeşitli ekonomik veya yapısal nedenler gerekçe gösterilerek sistemin dışında bırakılan bireylerin sosyal, siyasi ve kültürel süreçlerden uzak kalması olarak tanımlanmaktadır. Toplumlarda insanlar yoksul oldukları için sosyal ve ekonomik imkanlardan yararlanamamaktadırlar bu durum döngüsel bir biçimde ilerlemekte sonuç olarak insanlar bu fırsatlardan yararlanamadıklarından yoksulluğa düşmektedirler (Tartanoğlu,2011: 8-10)

2.4.3. Eğitim

Ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi ile eğitim seviyesinin güçlü ilişkisi göz önüne alındığında, yoksulluk daha çok eğitim ve istihdam olanaklarındaki eksiklik ile

ekonomik ve toplumsal ayrılmışlıklar, ayrımcılıklar gibi yapısal faktörlerden etkilenmektedir (İbrişim,2008:70).

Yeterli seviyedeki eğitim nitelikli bir işgücünü ortaya çıkarır ve işgücünün nitelikli olması verimlilik, ücret ve milli gelire artış olarak yansımaktadır. Eğitimin yoksullukla ilişkisi için yapılan araştırmada hane halkı reisinin eğitim düzeyinin yüksek olduğu durumda da yoksulluk oranlarında düşüş olduğu belirtilmektedir (Kaşıkçı,2015:49). Yine eğitimin kalitesinin yükseltilmesi ve öğrencilerin okula devamlılığı için teşvik edilmesi yoksulluğun azaltılması ve refahın artırılması konusunda olası bir stratejidir (Weber vd.,20007).

2.4.4. Göç

Yoksulluk ve göç arasındaki karmaşık ilişki toplumun farklı kesimlerindeki göç edebilme eğilimlerini ciddi boyutlarda etkilemektedir. Örneğin yoksul kesim diğerlerine kıyasla daha az mekansal hareketlilik gerçekleştirebilir. Benzer şekilde etnik grupları farklı olan, işsiz veya kendi hesabına çalışanlar gibi çeşitli kesimlerin göç eğilimleri de farklılık göstermektedir (Şenses,2001:161).

Kırdan kente göçün kentsel yoksulluğa sebep olduğunu savunanlara göre kırsal kesimde yoksullar elde ettikleri düşük gelirden dolayı kente itilmekte, göçler kent-kır arasındaki kazanç farkının büyüklüğüne göre artmakta ve buna bağlı olarak kentsel alanlarda hızlı bir enformelleşme ardından yoksullaşma süreci ortaya çıkmaktadır. Böylece kentsel yoksulluk kırsal yoksulluğun bir yansıması olarak görülmektedir (Şenses,2001:161).

Köylerde tarıma dayalı işbirliği içeren ekonomik hayat kente göç ile yerini farklılaşmış iş bölümü ile ihtisaslaşmaya bırakmakta ve sonuç olarak aile bağlarının gevşemesine, otoritenin değişmesine, dayanışma duygusunun önemini yitirmesine neden

olmaktadır. Kentlerde dayanışma yerine bireyselleşmenin ön plana çıkması aile içi ve aileler arası dayanışmayı köreltirken, kırsal kesimde devam eden akrabalık ilişkileri, dayanışma ve tarıma dayalı ekonomi ailelerin kendi üretimlerini tüketerek gıda ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta ve yoksulluk önemli ölçüde azalmaktadır(Pire,2011:213).

2.4.5. İşsizlik

İşsizlik ve yoksulluk arasındaki neden sonuç ilişkisine göre işsizlik yoksulluğa yol açarken, yoksulluk sonucunda da işsizlik sorunuyla karşılaşmaktadır. İşsiz kalan birey gelir elde edemediği için yoksulluğa düşebilmektedir. Aynı şekilde işsizlik oranlarının arttığı toplumlarda tüketim düzeyi azalacaktır bu azalış paralelinde üretim düzeyini de etkileyerek bir düşüş meydana gelecek ve yoksulluk sonucu olarak işsizlik görülecektir (Temiz,2013:37).

Yoksulluk ve işsizlik arasındaki ilişki AGÜ açısından incelendiğinde tarımdaki çözülme ile kentlerdeki istihdamın yetersiz olmasından dolayı işsizlikte artış ve kırsal yoksullukla birlikte kentsel yoksulluğunda büyüdüğü görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise işsizlik artışı yaşanırken, genel olarak güvencesiz iş alanlarında bir istihdam artışı olmaktadır. Örneğin Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü 1993-2003 arasında 15 üyeli Avrupa Birliği için işgücüne katılanlara oranla işsizlik oranlarının yüzde 8,8 iken, 2005 yılında bu oran 7,9'a OECD genelinde ise yüzde 6,8'den 6,5'e düşmesini yıllardır süregelen işsizlik sorunu için iyiye yormaktadır. Fakat İtalya, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde işsizlikte bir azalma bulunmazken, herhangi bir azalma söz konusu olduğunda bu durumun geçici işlerin artırılmasıyla veya işgücü piyasasını esnekleştiren reformlarla yeni istihdam sağlanmasıyla gerçekleştiği bilinmektedir (Koray,2009:7-8).

2.4.6.Küreselleşme

Küreselleşme ulusal sınırlar olmadan ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerin yayılarak ideolojik ayırımların ortadan kalktığı, farklı kültürlerin sahip olduğu inanç ve beklentiler gibi maddi manevi değerlerin dünya çapına yayılması olarak ifade edilmektedir. Küreselleşmenin dünya geneline yayılması sosyoekonomik kültürü ve inançları farklı olan dünya milletlerini birbirine yaklaştırmaktadır (Taner,2004:4).

Küreselleşmenin hakim politika olması teknolojinin ilerlemesi, bilgi işlem ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile mümkün olmuştur. Bu gelişmelerle mal, sermaye ve insan hareketliliğinde müthiş bir akışkanlık yaşanmıştır (Coşkun,2017:20). Küreselleşme özellikle gelişmiş ülkeler için sağladığı yararlar yanı sıra yoğunluk kazandığı 1980’li yıllardan sonra ülke içi ve ülkeler arasında zengin ile yoksul arasındaki uçurumu giderek açmıştır. Hem fiziksel hem sosyal açıdan şartların kötüye gitmesiyle yoksulluk korkunç boyutlara ulaşmıştır (Çeken vd., 2008:90-91).

Küreselleşme ile artan gelir dağılımı bozukluğundan da yine en çok etkilenen kesim yoksullar olmuştur. İşsizlikle birlikte çalışan yoksullarda sayıca artmıştır (Açıkgöz ve Yusufoglu,2012:89). Bu sebeple işsizlik sorunu yaşayan yoksul kesimle birlikte çalışan yoksullarda ekonomik hayatın gerisinde kaldığı için sosyal ve siyasal yaşamdan uzaklaşmaktadır. Bu gruptaki bireyler görmezden gelindiği için kendilerini izole ederek etkili bir çevreye sahip olamamaktadır (Ofloğlu ve Balcı, 2016:68).

2.5. Yoksulluk Ölçütleri

Bu bölümde yoksulluk ölçütü olarak geliştirilen endekslerden kafa sayısı oranı, yoksulluk açığı endeksi, sen yoksulluk endeksi, insani gelişme endeksi ve insani yoksulluk endeksi ele alınacaktır.

2.5.1.Kafa Sayısı Oranı

Yoksulluk ölçütleri içinde en yaygın kullanılan endeks kafa sayım oranı (KSO)'dır. KSO yoksulluk sınırı altındaki kişilerin toplam nüfus içerisindeki yüzdesidir.

Kafa sayım oranı “H”, yoksul insanlar “q”, toplam nüfus “n” ile gösterildiğinde:

$$H=q/n \text{ şeklinde ifade edilmektedir.} \quad (1)$$

Booth (1889) ve Rowntree (1901) yoksulluğun ölçülmesi konusundaki çalışmalarında bu endeksi kullanmışlardır. Orshanaky (1965-1966), Abel-Smith&Townsend(1965) bu endeksi halen yoksulluk istatistiklerinde ölçüm için dayanak noktası olarak görmektedirler(Sen,1979:294).

Sen yoksullukta belirgin bir artış olmasına rağmen endeksin bu değişime cevap verememesini ve yoksullardan zenginlere bir gelir aktarımı olması durumunda da değişmemesini veya azalmasını eleştirmektedir(Sen,1976:219). Endeksin diğer eleştirildiği nokta ise yoksulluğun boyutu, şiddeti ve gelir dağılımı adaletsizliklerini belirlemede yetersiz kalmasıdır (Güner,2015:46).

2.5.2. Yoksulluk Açığı Endeksi

Yoksulluğun ölçülmesindeki ikinci endeks Yoksulluk Açığı Endeksidir. Endeks yoksulların gelirlerinin/tüketimlerinin yoksulluk sınırından uzaklığının ortalamasının, yoksulluk sınırına olan oranını ifade etmektedir. Endeksin ilk avantajı yoksul insanların ortalama olarak elde etmeleri gereken gelirin ne kadar gerisinde olduğunu yansıtarak, yoksulluğun derinliğini ölçmesidir. Bu sebeple Yoksulluğun Derinliği Endeksi de denilmektedir. Diğer avantajı ise yoksulların harcamalarını yoksulluk sınırına getirebilmek için ne kadar transfer edeceklerini göstermektedir (Makoka ve Kaplan,2005:18-19).

Endeks yukarıda belirtilen avantajları yanı sıra kafa sayım oranında olduğu gibi yoksullar arasındaki eşitsizlikleri göz önünde bulundurmamaları, yaşadıkları problemlerin farkını ayırt edememeleri ve yoksullar arasındaki transferlere duyarsız olmasından dolayı eleştirilmektedir (Temiz,2013:26).

2.5.3. Sen Yoksulluk Endeksi

Sen Endeksi, kafa sayısı oranı ve yoksulluk açığı endeksinin eksikliklerinin giderilip, yoksullar arasındaki gelir dağılımının da (Gini Katsayısı:G) dikkate alınmasıyla geliştirilmiştir (Şenses,2006:66). Endeks “yoksul bir hane halkının geliri azaldığında yoksulluk endeksi artmalı” ve “ yoksul bir hane halkından daha yüksek gelirli yoksul bir hane halkına gelir transfer edildiğinde yoksulluk endeksi artmalı” şeklinde ifade edilen Tekdüze ve Aktarma aksiyomlarını sağlamaktadır (Sen,1976:219).

Denklem olarak:

$$Ps=H[I+(1-I) G] \quad \text{şeklinde gösterilmektedir.} \quad (2)$$

Ps : Sen Endeksini

H : Yoksulluk Oranını

I : Yoksulluk Açığı Oranını

G : Yoksullar arasındaki gelir dağılımının Gini katsayısını ifade etmektedir.

Sen Endeksi (Ps) yoksullar arasında tam eşitsizlik olması halinde (Ps=1) Yoksul Kişi Oranına (H), yoksullar arasında tam eşitlik olması halinde ise (Ps=0) Yoksulluk Açığı Oranına eşit olmaktadır (İbrişim,2008:28).

2.5.4. İnsani Gelişme Endeksi

UNDP tarafından geliştirilen endeks sosyo-ekonomik yaşamın üç önemli alanını içermektedir. Bu alanlar; gelir, eğitim ve sağlıktır. Endeks 1990 da ölçülmeye

başlandığında insani gelişmenin gelirden başka belirleyicileri olduğunu vurgulayarak, doğumda yaşam beklentisi ve eğitim faktörlerine dikkat çekmiştir (Günsoy,2005:38).

Endekste yer alan bileşenlerden

- Uzun ve sağlıklı bir yaşam (Sağlık) ; doğumda yaşam beklentisiyle
- Bilgiye erişim (Eğitim) ; beklenen okullaşma ve ortalama okullaşma ile
- İnsanca bir yaşam (Gelir) ; Kişi Başına Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) (PPP-ABD doları) ile ölçülmektedir. (Doğan ve Tatlı,2014:103).

İGE hesaplanırken gelir, eğitim ve sağlık endekslerinin her biri için ayrı ayrı hesaplama yapılmaktadır. Gelir endeksinde ekonomik gelişmişliğin etkisini azaltmak için yöntem olarak logaritma fonksiyonu ile hesaplama yapılmaktadır. Yine de tüm endeksler için hesaplama :

(Gerçek Değer - Minimum Değer)/ (Maksimum Değer – Minimum değer) şeklindedir.

Hesaplamalar sırasında öncelikle eğitim endeksi içinde iki ölçütün bulunduğundan bu iki ölçütün geometrik ortalaması alınmaktadır. Sonrasında ise gelir eğitim ve sağlık endekslerinin geometrik ortalaması hesaplanarak İGE değeri elde edilmektedir. “0” ile “1” aralığında olan bu değer, 1'e yaklaştıkça sosyo-ekonomik gelişmişliğin arttığını, 1 olması halinde ise tam gelişmişliğin olduğunu göstermektedir (Cebeci ve Dilber,2014:127).

2.5.5. İnsani Yoksulluk Endeksi

İnsani yoksulluk kavramı ilk kez UNDP'nin İnsani Gelişme Raporunda yer almıştır. Kavram okuryazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, anne-çocuk sağlığının yetersizliği, önlenebilir hastalıklara yakalanma gibi temel insani yeteneklerden mahrumiyeti açıklamaktadır (Memiş,2014:148-149).

İnsani Yoksulluk Endeksi (Human Poverty Index-HPI) için gelişmekte olan ÷lkelerdeki yoksulluğu ölçen HPI-1 ve OECD ÷lkelerindeki yoksulluğu ölçen HPI-2 olmak üzere iki ayrı endeks geliştirilmiştir.

HPI-1 için kullanılan kriterler;

Yaşam süresi : 40 yaşına kadar yaşayabilme olasılığı (P₁)

Eğitim : Yetişkin okur yazar oranı (P₂)

İyi yaşam standardı (P₃): içilebilir temiz su kaynaklarına sahip olmayan nüfusun yüzdesi(P₃₁), temel sağlık imkanlarından yoksun nüfus yüzdesi (P₃₂) ve 5 yaş altında olup yeterli beslenemediği için düşük kilolu olan çocukların nüfus yüzdesinden(P₃₃) oluşmaktadır. P₃ endeksi = (P₃₁+P₃₂+P₃₃)/3 şeklinde hesaplanmaktadır (Tosuner,2007:24).

HPI-2 endeksi ise kriter olarak;

- Yaşam süresi için, 60 yaşına kadar yaşamama olasılığını,
- Eğitim için, okur-yazar olmayan yetişkinlerin oranını,
- İyi bir yaşam için, kullanılabilir medyan hane halkı gelirinin %50 si olarak belirlenen yoksulluk sınırı altındaki nüfusun oranını alırken,
- Toplumsal dışlanma için, uzun dönem işsizlik göstergelerini kullanarak HPI-1 endeksinden ayrılmaktadır.

2.5.6. Yeni Doğan Ölüm Oranı

Bir ÷lkenin sağlık düzeyi hakkında bilgi veren önemli göstergelerden birisi yeni doğan bebek ölümleridir. Bebek ölümleri, doğum anında ya da 1 yaşına gelmeden gerçekteşen ölümleri ifade etmektedir. Bu gösterge ÷lkeler arasındaki sosyoekonomik gelişimi karşılaştırmak için sıklıkla kullanılmaktadır (Schell vd., 2007).

Tablo 2.1'de gelişmekte olan ÷lkeler içerisinde bebek ölüm oranlarının en yüksek ve en düşük olduğu ÷lkelere yer verilmiştir.

Tablo 2.1. Her 1000 Canlı Doğumda Bebek Ölüm Oranları (2016)

En Yüksek		En Düşük	
Ülke	Oran	Ülke	Oran
Central Africa R.	88.5	Belarus	2.9
Sierra Leone	83.3	Montenegro	3.5
Chad	75.2	Poland	4
Lesotho	72.4	Croaita	4
Congo R.	72	Serbia	5.1
Mali	68.6	Bosna and H.	6
Nigeria	66.9	Bulgaria	6.5
Equatoria	66.2	Russia	6.6
Cote D'ivoire	66	Lebanon	6.9

Kaynak: Dünya Bankası (2016)

Oranların yüksek olduğu Central Africa, Sierra Leone, Chad, Congo gibi düşük gelir düzeyine sahip ülkelerdir.

3.BÖLÜM: EKONOMİK ÖZGÜRLÜK VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ ÜZERİNE EKONOMETRİK İNCELEME

3.1. Literatür

Bu bölümde, ekonomik özgürlükler ve yoksulluk göstergeleriyle ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmektedir. Çalışma sonuçları genel olarak ekonomik özgürlükler ile yoksulluk arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada da literatüre paralel olarak, ülkelerin ekonomik özgürlük seviyeleri arttıkça yoksulluğun azalacağı sonucuna varılmıştır.

Grubel (1998) dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan 78 ülkeye ait verileri kullandığı çalışmasında 1996-1997 döneminde ekonomik özgürlük ile işsizlik oranı, insani kalkınma endeksi(HDI) ve ortalama yaşam süresi gibi kalkınma göstergeleriyle olan ilişkisini incelemiştir. Elde ettiği sonuçlar ekonomik özgürlüğün kalkınma göstergeleri üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu ve yoksulluktan etkilenen nüfusun genellikle daha az özgür olduğu yönünde oldukça güçlü sonuçlar ortaya koymuştur.

Zaleski ve Esposto (1999) ekonomik özgürlük seviyesindeki değişimin, eğitim ve sağlık üzerine etkilerini incelediği çalışmasında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ilişkin oluşan 52 ülkenin yer aldığı bir örneklem oluşturmuştur. 1975-1993 dönemlerini kapsayan çalışmasında panel veri analizi ile ekonomik özgürlüğün bireylerin yaşam kalitesini arttırdığı şeklinde bir sonuca ulaşmıştır.

Berggren (1999), 1975-1985 dönemine ait ekonomik özgürlük puanı bulunan 102 ülkenin verisini kullanarak ekonomik özgürlüklerin, gelir dağılımı üzerindeki etkisini panel veri yöntemiyle analiz etmiştir. Çalışmada ekonomik özgürlükteki kademeli artışların gelir eşitsizliğini azalttığı yönünde bir sonuç ortaya koymuştur.

Madan (2002) 152 orta gelirli ülke için ekonomik özgürlük seviyesi ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İGE ve ekonomik özgürlük verilerinin kullanıldığı çalışmaya göre artan ekonomik özgürlük seviyesi bireylerin yaşam kalitesinde iyileşmeye sebep olmaktadır. Yani İGE'nin bileşenleri olan eğitim, kişi başına gelir ve ortalama yaşam beklentisi, ekonomik özgürlük seviyesindeki artışlara bağlı olarak artmaktadır.

Asbly ve Sobel (2008) ekonomik özgürlüğün, gelir eşitsizliği ve büyüme ile bir ilişkisi olup olmadığını kesit veri analiziyle incelemiştir. ABD eyaletleri için yaptıkları çalışmanın sonucunda ekonomik özgürlük düzeyindeki değişimin, gelir düzeyi ve büyüme ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğu ve bu durumun da eşitsizliği azalttığı tespit edilmiştir.

Yalman vd., (2011), bazı Latin Amerika ülkeleri (Latin Amerikan ülkelerinden Arjantin, Brezilya, Kolombiya, Meksika, Peru, Şili, Venezüella ülke grubu) ile Türkiye için 2000-2016 dönemine ait verilerini kullanarak özgürlük düzeyinin kalkınma üzerindeki etkisini incelemiştir. Tahmin sonuçları mülk edinme özgürlüğü, ticaret özgürlüğü ve rüşvet vermeme özgürlüğünün kalkınmayı olumlu; sermaye ve yatırım özgürlüğünün ise kalkınmayı olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Çetin (2013) ekonomik özgürlüğün gelir düzeyine etkisini incelemiştir. 81 ülke için 2000-2010 dönemindeki verileri kullanılarak panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmada ekonomik özgürlük endeksi, kişi başına GSYH'nın belirleyicisi olarak kullanılmışken nüfus artışı ve yatırım değişkenleri kontrol değişkenlerdir. Elde edilen bulgular ekonomik özgürlük düzeyindeki değişimlerin gelir düzeyi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etki yarattığı şeklindedir.

Çalışkan ve Kaya (2016), yüksek, orta-yüksek, düşük-orta ve düşük ülkeler için ekonomik özgürlük bileşenlerinin, eğitim sağlık gibi kalkınma göstergelerine etkisini

incelemiştir. 1970-2010 dönemine ait verilerin kullanıldığı çalışmaya göre ekonomik özgürlükler, eğitim ve sağlık gibi göstergeleri pozitif yönlü etkilemektedir.

Konu (2017) OECD ülkelerini ele alarak yaptığı çalışmada ekonomik özgürlüklerin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkilerini incelemiştir. 2015 yılına ait verilerin kullanıldığı çalışmada elde edilen sonuçlar, ekonomik özgürlük seviyesinin, gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Rana Hasan vd.(2003) yoksulluk ve ekonomik özgürlük arasındaki ilişkiyi incelemek için geliştirmekte olan 40 ülkeden panel oluşturmuşlardır. Sabit etkiler ve GMM-IV tahmincilerini kullandıkları araştırmanın sonuçları ticarete açıklık ve hükümetin küçüklüğü gibi ekonomik özgürlüğün önemli göstergelerinin yoksulluğun azaltılmasında güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ekonomik özgürlüğün önemli bir boyutu olan işgücü piyasasının esnek olması yoksulluk üzerinde önemli bir etkiye sahip değilken; mülkiyet hakları, hukukun üstünlüğü gibi özgürlük türlerini kapsayan sivil özgürlüklerin yoksulluğun azaltılmasına önemli ölçüde katkıları bulunmaktadır.

Connors (2011), 1980-2005 dönemleri için ekonomik özgürlüğün küresel yoksulluk üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları 1980-2005 döneminde daha yüksek bir ekonomik özgürlük seviyesi politik ve coğrafi faktörler sağlandıktan sonra 2005 yılında daha düşük bir yoksulluk seviyesi ile ilişkilendirilmiştir. Araştırma ele alınan dönemin ilk evrelerinde (1980-1995 ve 1980-1990) ekonomik özgürlüğün artması, 1980-2005 döneminde ve son on beş yılda 1990-2005 dönemlerinde yoksulluğun azaltılması üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki yarattığını belirterek ekonomik özgürlüğün artmasının zaman içinde yoksulluğun azaltılabileceği görüşünü desteklemektedir.

Lytle (2013) ekonomik büyüme, insani gelişmişlik ve yoksulluk ile pozitif ve negatif özgürlük arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada 148 ülke için 1995-2009 dönemlerine ait verileri kullanmıştır. Sonuç olarak özgürlük arttığında (özellikle de pozitif özgürlük) yoksulluk negatif olarak etkilenmektedir.

3.2. Veri

Ekonomik özgürlüklerin yoksulluk üzerindeki etkilerini incelemek için yapılan bu çalışmada Dünya Bankası sınıflandırılmasına göre belirlenen gelişmekte olan 123 ülkenin 1995-2015 dönemlerine ait veriler kullanılmıştır. Çalışmada bağımsız değişken olarak alınan ekonomik özgürlük için Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı tarafından yayınlanan iki farklı özgürlük endeksine yer verilmiştir. Fraser Enstitüsü tarafından yayınlanan dünya ekonomik özgürlük endeksi'nde, devletin büyüklüğü (DBf), hukuki sistem ve mülkiyet hakları(HSf), güçlü para(GPf), uluslararası ticaret özgürlüğü(UTf) ve regülasyonlar(Rf) olarak 5 bileşen kullanılmaktadır ve 1995-2015 yıllarını kapsamaktadır. Heritage Vakfı tarafından yayınlanan ekonomik özgürlük endeksi'nde ise mülkiyet hakları(MHh), hükümet bütünlüğü(HBh), vergi yükü(VYh), devlet harcamaları(DHh), iş özgürlüğü(İÖh), emek özgürlüğü(EmÖh), parasal özgürlük(PÖh), yatırım özgürlüğü(YÖh), finansal özgürlük(FÖh) ve ticaret özgürlüğü(TÖh) olarak 10 bileşen kullanılmaktadır ve 1995-2015 yıllarını kapsamaktadır. Ekonomik özgürlük endeksine ait iki değişkene (yargı etkinliği ve mali sağlık) veri eksikliği nedeniyle çalışmada yer verilmemiştir. Çalışmanın bağımlı değişkeni yoksulluk için gösterge olarak İGE, bebek ölüm oranları (bin canlı doğumda) ve 1 dolar altında gelir elde edenlerin toplam nüfusa oranları tercih edilmiştir. İGE'ye ait veriler UNDP tarafından yayınlanan İnsani Gelişme Raporundan derlenmiştir ve veriler 1995-2015 yıllarını kapsamaktadır. İGE değerleri yükseldikçe ülkelerin yoksulluk düzeyi azalmaktadır. Diğer değişkenlerden bebek ölüm

oranları 1995-2015 yıllarını, 1 dolar altında gelir elde edenlerse 1995-2015 yıllarını kapsamakta ve her iki değişkene ait veriler Dünya Bankasından elde edilmiştir. Değişkenlerin özeti Tablo 3.1 de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler :

Bağımsız Değişken	Yıllar	Kaynak
Fraser Ekonomik Özgürlük Endeksi (EÖf)	1995-2015	Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Uluslararası Ticaret Yapma Özgürlüğü(UTf)	1995-2015	Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Devletin Büyüklüğü(DBf)	1995-2015	Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Hukuki Sistem ve Mülkiyet Hakları(HSf)	1995-2015	Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Regülasyonlar(Rf)	1995-2015	Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Güçlü Para(GPf)	1995-2015	Fraser Enstitüsü Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Heritage Ekonomik Özgürlük Endeksi (EÖh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
İş Özgürlüğü(IÖh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Finansal Özgürlük(FÖh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Hükümet Bütünlüğü(HBh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Devlet Harcamaları(DHh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Yatırım Özgürlüğü(YÖh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Emek Özgürlüğü(EmÖh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Parasal Özgürlük(PÖh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)

Tablo 3.1'in Devamı

		Özgürlük Endeksi (2017)
Vergi Yüğü(VYh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Ticaret Özgürlüğü(TÖh)	1995-2015	Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi (2017)
Bağımlı Değişken	Yıllar	Kaynak
İnsani Gelişme Endeksi (İGE)	1995-2015	UNDP 2015 raporu
Bebek Ölüm Oranları (BÖÖ)	1995-2015	Dünya Bankası (2017)
İdolar altı gelir elde edenler (Nüfus)	1995-2015	Dünya Bankası (2017)

Kaynak: <https://www.fraserinstitute.org>,<https://www.heritage.org>,WB,UNDP.Erişim:20.10.2017

3.3.Ekonometrik Yöntem

Bu bölümde çalışmada tahmin yöntemi olarak kullanılan panel veri analizi hakkında bilgi verilecektir. Bu çalışmada aşağıdaki (1) nolu model tahmin edilecektir.

$$\text{Yoksulluk}_{ti} = \beta_{ti} + \text{Ekonomik Özgürlük}_{ti} + u_{ti} \quad (1)$$

(1) nolu model tahmininde panel veri yöntemi kullanılacaktır. Panel veri analizleri ekonominin en aktif ve yenilikçi yöntemlerindedir. Çünkü panel veri analizi tahmin tekniklerinin ve teorik sonuçlarının geliştirilmesi için zengin bir ortam sağlamaktadır (Greene, 2002:284).

Panel veri analizi aynı kesit birimlerinin (aile, firma, ülkeler) zaman içinde gözlenmesidir. Yani panel veri hem zaman hem mekan boyutuna yer vermektedir (Gujarati ve Porter,2012:591). Panel veriler birçok birimin bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Buradaki her birimin kendine ait özelliklerini yansıtan değişkenler “birim etki” olarak adlandırılmaktadır. Birim etki birimlere göre değişirken, zamana göre sabit kalmaktadır.

Panel verinin zaman boyutunda da yine her zaman diliminin kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikleri yansıtan değişken “zaman etkisidir” ve bu değişken birimlere göre sabit olup zamana göre değişmektedir (Yerdelen Tatoğlu,2012:5). Analizlerde iki boyutun birlikte kullanılması gözlem sayısının ve serbestlik derecesinin artmasını sağlamaktadır. Ayrıca gözlem sayısındaki artışla daha fazla değişkenin girmesi çoklu doğrusallık sorununu azaltmaktadır(Arı ve Zeren,2011:41). Bunların dışında panel verinin, zaman serisi ve yatay kesit verilere göre sahip olduğu bazı avantajlar bulunmaktadır. Kesit veriler yalnızca birimler arasındaki farklılıkları gösterirken, panel veriler birimlerle birlikte birimde zaman içinde ortaya çıkan değişimleri de göstermektedir. Yine panel veri, kesit veri veya zaman serilerine göre daha karmaşık davranış modellerinin incelenmesine daha uygun bulunmaktadır. Panel verinin en önemli avantajı ise sayısal olarak belirlenemeyen, gözlemlenemeyen ve açıkça ölçülemeyen faktörlerin ölçülmesidir (Çalışkan,2009:124). Hsiao (2003)’e göre panel veri analizlerinde değişen varyans ve otokorelasyon sorunları ortaya çıkabilmektedir. Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GEKK) yöntemi, bu sorunların varlığında bile tutarlı ve etkin tahminler yapabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada GEKK yöntemi kullanılmıştır.

Panel veri analizlerinde genellikle sabit etkiler modeli ve rassal(tesadüfi) etkiler modeli olarak iki temel yaklaşım söz konusudur.

Sabit etkiler modelinde birimlerin etkilerinin zamana göre gözlemlenemediği ve sabit olduğu varsayılırken, rassal etkiler modelinde birimlerin etkileri zamana göre değişmektedir ve diğer bağımsız değişkenlerden bağımsız olan etkileri bulunmaktadır (Güney,2017:38). Analizlerde sabit veya tesadüfi etkili modellerden hangisinin kullanılacağına etkilerle açıklayıcı değişkenler arasındaki ilişkiye bakılarak karar

verilmektedir. Eğer etkiler ve açıklayıcı değişken arasında bir ilişki yoksa tesadüfi etkiler modeli tahminleri daha tutarlı olurken; etkiler ve açıklayıcı değişkenlerin ilişkili olması halinde sabit etkili modeli tahminleri daha etkin ve tutarlı olmaktadır. Söz konusu ilişkilerin belirlenmesinde sıkça kullanılan yöntem Hausman Testidir (Öz ve Güngör, 326).

Panel veri analizlerinde kullanılan birim kök testleri, geleneksel birim kök testlerine göre istatistiksel olarak daha güçlüdür. Panel birim kök testleri ile ele alınan panel için ortak bir birim kökün varlığı test edilmektedir. Ortak bir birim kökün varlığına dair boş hipotez reddedilirse panel üyeleri söz konusu değişken açısından birbirine yakınsama eğilimi göstermektedir (Hallaç ve Kuştepelı,2008:7).

Çalışmada ise Levin, Lin ve Chu (LLC) , Im, Pesaran ve Shin W (IPS-W), ADF - Fisher Chi (ADF) ve son olarak PP - Fisher Chi (PP) birim kök testleri yapılmıştır ve test sonuçları tablo 3.4'te yer almaktadır.

Levin, Lin, Chu, birim kök testlerinin alternatif hipotezlere karşı sınırlı güce sahip olduğunu savunmaktadır. Bu özellikle de küçük örneklerde daha belirgindir. LLC her yatay kesit için bireysel birim kök testleri yerine, daha güçlü panel kök testini önermektedir. Sıfır hipotezinde her bireysel zaman serisi bir birim içerirken, alternatif hipotezde her zaman serisi durağandır (Baltağı,2005:240).

IPS-W testi panel veri analizini yapmak için bireysel birim kök testlerini birleştirmektedir. Heterojen panel verilerin analizi için geliştirilmiş bu testlerde LLC'den farklı olarak kesitler arasında heterojenliğe izin vermektedir.

ADF testi farklı otoregresif AR(p) süreci dikkate alan zaman serileriyle kullanılırsa, zaman serisinin dinamik yapısı yanlış tanımlanacağından hata terimi

otokorelasyonlu olacaktır (Harris ve Sollis,2003:48). Hata terimlerinin otokorelasyonlu olduğu durumda Genişletilmiş Dickey-Fuller (Augmented Dickey-Fuller Test, ADF) testi ile serinin birim köke sahip olup olmadığı tespit edilir. Bunun için bağımlı değişkenin gecikmeli değeri modele dahil edilir ve otokorelasyon kaldırılmaya çalışılır (Dickey-Fuller,1981:1057-72).

PP testi nitel verilerin analizi için, örneklem dağılımının istenen teorik bir dağılıma uygun olup olmadığı, iki veya daha fazla örneğin aynı ana küleden gelip gelmediği, gruplar arasında homojenlik testi ve değişkenler arasında bağ olup olmadığını test etmede kullanılır.

3.4. Analiz

Çalışmada ele alınan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiklere tablo 3.2’de yer verilmiştir. Tablo 3.3’te ise değişkenler arasındaki korelasyon analizleri bulunmaktadır. Tabloya göre Nüfus üzerinde en yüksek korelasyona sahip değişkenler sırasıyla HBh, İÖh ve TÖh iken, en düşük korelasyonlu değişken DBf’dir. BÖO üzerinde en yüksek korelasyona sahip değişkenler TÖh, HBh ve UTF, en düşük korelasyonlu değişken ise PÖh’dür. Burada DBf ve DHH değişkenlerine ait katsayıların artı olması BÖO ile pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olduğunu gösterir. Son olarak İGE ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiye bakıldığında en yüksek korelasyonlu değişkenler HBh, TÖh ve İÖh ken en düşük korelasyonlu değişken ise PÖh ve Rf’dir. Burada ise DBf ve DHH’nin katsayılarının eksi olması İGE ile negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir

Tablo 3.2.Tanımlayıcı istatistikler

	Nüfus	BÖO	İGE	EÖf	UTf	DBf	HSf	Rf	GPf
Mean	5.741	42.50	0.586	6.159	6.312	6.600	4.862	6.146	6.920
Mediann	2.480	33.30	0.617	6.260	6.461	6.722	4.848	6.337	7.049
Max.mum	63.59	160.1	0.855	8.082	9.050	9.934	8.304	8.982	9.806
Min.	0.000	2.900	0.230	2.970	1.103	2.362	1.143	2.779	0.000
Std.de	8.751	30.55	0.141	0.971	1.345	1.388	1.474	1.043	2.006
Obser.vati	787	2707	2386	1580	1430	1575	1560	1580	1580
	EÖh	İÖh	EmÖh	PÖh	MHh	VYh	TÖh		
Mean	56.02	59.18	59.15	69.93	38.07	74.89	64.88		
Mediann	56.50	55.70	59.60	73.70	30.00	77.00	67.00		
Max.mum	79.00	93.50	100.0	95.40	90.00	98.40	90.00		
Min.	21.40	20.00	20.00	0.000	0.000	32.30	0.000		
Std.de	8.564	12.28	14.91	15.70	16.52	11.71	15.03		
Obser.vati	2534	2545	1525	2546	2532	2541	2541		

Tablo 3.3.Değişkenlerin Korelasyon Katsayısı

	Nüfus	BÖÖ	İGE	EÖf	UTf	DBf	HSf	Rf	GPf
Nüfus	1.00								
BÖÖ	0.66	1.00							
İGE	-0.73	-0.90	1.00						
EÖf	-0.22	-0.30	0.27	1.00					
UTf	-0.21	-0.38	0.33	0.79	1.00				
DBf	-0.00	0.08	-0.18	0.45	0.29	1.00			
HSf	-0.19	-0.23	0.30	0.52	0.25	-0.17	1.00		
Rf	-0.10	-0.08	0.07	0.49	0.29	0.05	0.15	1.00	
GPf	-0.15	-0.32	0.28	0.77	0.59	0.15	0.24	0.30	1.00
EÖh	-0.22	-0.33	0.31	0.76	0.65	0.27	0.38	0.42	0.63
İÖh	-0.27	-0.34	0.40	0.36	0.29	0.08	0.16	0.28	0.32
FÖh	-0.09	-0.20	0.16	0.53	0.51	0.19	0.09	0.36	0.54
HBh	-0.28	-0.40	0.46	0.49	0.40	-0.11	0.61	0.16	0.34
DHh	0.12	0.25	-0.32	0.21	0.20	0.44	-0.17	0.10	0.13
YÖh	-0.14	-0.26	0.25	0.69	0.52	0.29	0.32	0.29	0.62
EMÖh	-0.11	-0.11	0.12	0.29	0.17	-0.04	0.38	0.35	0.11
PÖh	-0.03	-0.07	0.04	0.46	0.35	0.07	0.20	0.32	0.55
MHh	-0.18	-0.29	0.30	0.46	0.41	0.09	0.46	0.11	0.28
VYh	-0.15	-0.22	0.16	0.37	0.40	0.44	-0.18	0.16	0.35
TÖh	-0.25	-0.44	0.41	0.51	0.52	0.05	0.23	0.34	0.46

Tablo 3.3'ün Devamı

EÖh	İÖh	FÖh	HBh	DHh	YÖh	EmÖh	PÖh	MHh	VYh	TÖh
1.00										
0.65	1.00									
0.63	0.40	1.00								
0.68	0.41	0.16	1.00							
0.30	0.11	0.07	-0.09	1.00						
0.81	0.45	0.51	0.54	0.14	1.00					
0.46	0.28	0.06	0.45	-0.02	0.19	1.00				
0.59	0.28	0.51	0.22	0.25	0.46	0.16	1.00			
0.74	0.43	0.28	0.80	0.00	0.57	0.43	0.30	1.00		
0.29	0.17	0.24	-0.03	0.20	0.22	-0.10	0.11	-0.02	1.00	
0.51	0.24	0.40	0.35	-0.13	0.44	0.09	0.24	0.28	0.28	1.00

Tablo 3.4 değişkenlere ilişkin birim kök testi tahminlerini göstermektedir. Levin, Lin & Chu Im, Pesaran and Shin W-stat ADF - Fisher Chi-square PP - Fisher Chi-square birim kök test sonuçlarına göre, tüm değişkenler düzeyde durağandır.

Tablo 3.4. Birim Kök Testi Sonuçları

	LLC	IPS-W	ADF-Fisher	PP Fisher
Nüfus	-20.8294 (0.0000)	-9.3479 (0.0000)	191.521 (0.0000)	198.655 (0.0000)
BÖÖ	-52.5188 (0.0000)	-40.6675 (0.0000)	3656.11 (0.0000)	4678.19 (0.0000)
İGE	-14.1276 (0.0000)	1.3650 (0.9139)	309.404 (0.0029)	600.008 (0.0000)
EÖf	-28.0201 (0.0000)	-10.0678 (0.0000)	296.281 (0.0000)	113.572 (0.9970)
EÖh	-6.1347 (0.0000)	-3.3278 (0.0004)	372.571 (0.0000)	380.552 (0.0000)

Tablo 3.5 EÖf ve alt dallarının nüfus üzerindeki etkisini göstermektedir. Tabloda ilk sütun ekonomik özgürlük göstergesi olan EÖf'nin yoksulluk göstergesi olan Nüfus üzerindeki etkisini göstermektedir. Diğer sütunlarda EÖf'nin alt dallarının Nüfus üzerindeki etkisi yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi, tüm sütunlarda rassal etkilerin kullanılması gerektiğini göstermektedir. EÖf, Nüfus üzerinde negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir ve EÖf, Nüfus'un %6'sını açıklamaktadır. Alt değişkenlerden UTf, İGE'nin %8'ini açıklayarak en yüksek etkiye sahiptir, DBf ise %1'ini açıklayarak en düşük etkiye sahip değişkendir. Diğer değişkenlerden HSf, Nüfus üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir ve %7 sini açıklamaktadır, Rf ise yine negatif etkiye

sahip olup bu etki istatistiksel olarak anlamlıdır ve Rf, Nüfus'un %2 sini açıklamaktadır. Son alt değişken GPf'de Nüfus üzerinde, negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir ve Nüfus'un %1 ini açıklamaktadır. Dolayısıyla uluslararası ticaret önündeki engellerin azaltılması, gelişmekte olan ülkelerde, yoksulluğu azaltan en etkin değişkendir.

Tablo 3.5. EÖf ve Nüfus

	1	2	3	4	5	6
EÖf	-2.7303 -6.4441 (0.0000)					
Utf		-2.2621 -7.2801 (0.0000)				
DBf			-0.1621 -0.5450 (0.5859)			
HSf				-1.8107 -6.5709 (0.0000)		
RF					-1.5386 -3.7626 (0.0002)	
GPf						-0.5684 -3.1465 (0.0017)
Sabit	23.5055 8.5560 (0.0000)	20.8474 9.6215 (0.0000)	7.1031 3.3682 (0.0008)	14.5647 -6.5709 (0.0000)	15.6353 6.0163 (0.0000)	10.0983 7.3788 (0.0000)
R ²	0.0693	0.0891	0.0005	0.0726	0.0246	0.0173
D.R ²	0.0676	0.0874	-0.0012	0.0709	0.0229	0.0156
F	41.6299 (0.0000)	53.0305 (0.0000)	0.2971 (0.5858)	43.2156 (0.0000)	14.1504 (0.0001)	9.8833 (0.0017)
Hausman	1.1410 (0.2854)	0.2147 (0.6430)	0.9066 (0.3410)	0.0255 (0.8729)	2.6333 (0.1046)	1.9712 (0.1603)
Gözlem	561	544	558	554	561	561

Not: Bold değerler parametre tahminlerini, altındaki değerler t testlerini göstermektedir. Parantez içindeki değerler ise P tahminleridir.

Tablo 3.6 EÖh ve alt dallarının Nüfus üzerindeki etkisini göstermektedir. Tablodaki ilk sütun ekonomik özgürlük göstergesi olan EÖh'nin, yoksulluk göstergesi olan Nüfus üzerindeki etkisini göstermektedir. Diğer sütunlarda EÖh'nin alt dallarının Nüfus üzerindeki etkisine yer verilmektedir. Tabloya göre Hausman testi, 1,6,9 ve 10. sütunlarda sabit etkilerin, diğer sütunlarda ise rassal etkilerin kullanılması gerektiğini göstermektedir. Sonuçlara göre EÖh, Nüfus üzerinde negatif yönlü bir etkiye sahiptir ve bu etki istatistiksel olarak da anlamlıdır. Bu değişken Nüfus'un %10'unu açıklamaktadır. Buna göre ekonomik özgürlüğün artması, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk düzeyinin azalmasına neden olmaktadır. EÖh alt göstergelerinden ticaret özgürlüğü %12 ile en yüksek açıklama gücüne, PÖh ve MHh %5 ve %6 ile en düşük açıklama gücüne sahiptirler. İÖh, Nüfus üzerinde negatif yönlü bir etkiye sahiptir, bu etki istatistiksel olarak da anlamlı olup, %6'lık bir açıklama gücüne sahiptir. FÖh'ün etkisi yine negatif ve anlamlı olup, Nüfus'un %2'sini açıklamaktadır. HBh'nin de, Nüfus üzerinde negatif yönlü etkisi bulunmaktadır, bu etki istatistiksel olarak anlamlıdır ve %7 oranında bir açıklama gücüne sahiptir. DHh, Nüfus üzerinde pozitif yönde etkiye sahipken, bu sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır. DHh, Nüfus'un %2'sini açıklar. VÖh'ün, Nüfus üzerindeki etkisi ise negatif yönde olup anlamlıdır, ve açıklama gücü %5'tir. EmÖh yine, Nüfus üzerinde negatif yönde etkiye sahiptir ve bu etki istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu değişken, Nüfus'un %2'sini açıklamaktadır. Son olarak VYh de, Nüfus'u negatif yönde etkilerken, etkisi anlamlı olarak bulunmuştur ve Nüfus üzerinde % 6'lık bir açıklama gücü vardır. Dolayısıyla ticaret önündeki engellerin kapsamının düzenlenmesi, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu azaltan en etkin alt değişkendir.

Tablo 3.6. EÖh ve Nüfus

	EÖh	İÖh	FÖh	HBh	DHh	YÖh	EmÖh	PÖh	MHh	VYh	TÖh
Parametre	-0.2166 -6.3308 (0.0000)	-0.1884 -7.8759 (0.0000)	-0.0866 -4.4733 (0.0000)	-0.1839 -7.6249 (0.0000)	0.0765 4.5352 (0.0000)	-0.0646 -3.9285 (0.0001)	-0.0684 -2.5579 (0.0109)	-0.0226 -2.2999 (0.0217)	-0.0492 -2.8819 (0.0041)	-0.1572 -4.9806 (0.0000)	-0.2279 -9.4415 (0.0000)
Sabit	18.2888 <i>9.1930</i>	17.3408 10.9621	10.0477 8.0254	11.5808 12.6850	0.0498 0.0374	9.0172 10.6600	8.1923 4.7238	11.2319 5.1823	7.6653 9.2489	17.8887 7.3063	-0.2279 -9.4415
R ²	0.1019	0.0647	0.0265	0.0713	0.0264	0.0771	0.0200	0.0066	0.0076	0.0918	0.1248
D.R ²	0.0776	0.0635	0.0252	0.0701	0.0251	0.0520	0.0176	0.0053	0.0063	0.0671	0.1237
F	4.1849 (0.0000)	52.3498 (0.0000)	20.6252 (0.0000)	58.0931 (0.0000)	20.4993 (0.0000)	3.0796 (0.0000)	8.4622 (0.0038)	5.2849 (0.0244)	5.8133 (0.0161)	3.7256 (0.0000)	107.7563 (0.000)
Hausman	8.3543 (0.0038)	0.0276 (0.8680)	0.0000 (0.9996)	1.0265 (0.3110)	3.0947 (0.0785)	13.3762 (0.0003)	0.0108 (0.9170)	0.3265 (0.5677)	35.1090 (0.0000)	8.8777 (0.0029)	0.4150 (0.5194)
Gözlem	758	758	758	758	758	416	758	758	758	758	757

Not: Bold değerler parametre tahminlerini, altındaki değerler t testlerini göstermektedir. Parantez içindeki değerler ise P tahminleridir.

Tablo 3.7 EÖf'nin BÖO üzerindeki etkisini göstermektedir. Tabloda ilk sütun ekonomik özgürlük göstergesi olan EÖf'nin, yoksulluk göstergesi olan BÖO üzerindeki etkisini göstermektedir. Diğer sütunlarda EÖf'nin alt dallarının BÖO üzerindeki etkisi yer almaktadır.

Tablo 3.7 EÖf ve BÖO

	1	2	3	4	5	6
EÖf	-14.4380 -21.4454 (0.0000)					
Utf		-9.5963 -19.8166 (0.0000)				
DBf			-1.5528 -3.4861 (0.0005)			
HSf			-6.6549 -11.7727 (0.0000)			
Rf				-7.3761 -8.2377 (0.0000)		
GPf					-5.2153 -21.6008 (0.0000)	
Sabit	132.1213 31.8610 (0.0000)	100.6983 32.9416 (0.0000)	53.5241 18.2049 (0.0000)	75.2424 16.7228 (0.0000)	88.5297 16.0855 (0.0000)	79.2824 47.4515 (0.0000)
R ²	0.2463	0.2368	0.0774	0.1063	0.1207	0.1628
D.R ²	0.2367	0.2260	0.0655	0.1057	0.1094	0.1521
F	25.4834 (0.0000)	21.8693 (0.0000)	6.5208 (0.0000)	185.4417 (0.0000)	10.7003 (0.0000)	15.1640 (0.0000)
Hausman	11.4762 (0.0007)	13.2926 (0.0003)	57.1740 (0.0000)	0.3421 (0.5586)	0.0983 (0.7538)	6.7740 (0.0092)
Gözlem	1580	1430	1575	1560	1580	1580

Not: Bold değerler parametre tahminlerini, altındaki değerler t testlerini göstermektedir. Parantez içindeki değerler ise P tahminleridir.

Hausman testi tahminlerine göre, 1,2,3 ve 6. sütunlarda sabit etkilerin kullanılması gerekmektedir, Hausman testinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı 4. ve 5. sütunlarda rassal etkiler kullanılmalıdır. Tabloya göre EÖf'nin BÖO üzerindeki negatif etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. EÖf, BÖO'nun %23 ünü açıklamaktadır. Buna göre ekonomik özgürlüğün artması, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk düzeyinin azalmasına neden olmaktadır. EÖf'nin alt değişkenlerinden, BÖO üzerinde en yüksek etkiye sahip olan UTf, BÖO'nun %22'sini, en düşük etkiye sahip olan DBf ise %6 sını açıklamaktadır. Bunların dışında HSf, BÖO'nı negatif etkilerken, istatistiksel olarak da anlamlıdır. HSf'nin açıklama gücü ise %1 olarak bulunmuştur. Rf, BÖO üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahipken, BÖO'nun %10'unu açıklamaktadır. Yine GPf'de BÖO üzerinde negatif yönde bir etkiye sahip olup, etkisi istatistiksel olarak da anlamlıdır ve %15'lik bir açıklama gücü bulunmaktadır. Dolayısıyla uluslararası ticaret önündeki engellerin azaltılması, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu azaltan en etkin değişkendir.

Tablo 3.8'de EÖh'nin BÖO üzerindeki etkisine yer verilmiştir. Tabloda ilk sütun ekonomik özgürlük göstergesi olan EÖh'nin yoksulluk göstergesi olan BÖO üzerindeki etkisini göstermektedir. Diğer sütunlarda EÖh'nin alt dallarının BÖO üzerindeki etkisi yer almaktadır. Hausman testi 7. sütunda rassal etkilerin, diğer sütunlarda sabit etkilerin kullanılması gerektiğini göstermektedir. Analiz sonucuna göre EÖh'nin BÖO üzerindeki negatif etkisi istatistiksel olarak da anlamlıdır. EÖh, BÖO'nun %19' unu açıklamaktadır. Buna göre ekonomik özgürlüğün artması, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk düzeyinin azalmasına neden olacaktır. Alt değişkenlerinde ise en yüksek etkiye BÖO'nun %24'ünü açıklayan İÖh, en düşük etkiye ise %6'sını açıklayan EmÖ sahiptir. Diğer değişkenlerden FÖh, BÖO üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olup,

BÖÖ'nün % 3'ünü açıklamaktadır. HBh ise yine BÖÖ'nü negatif etkilerken, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. HBh'nin, BÖÖ'nü açıklama gücü %21'dir. Alt değişkenler içinde BÖÖ'nü pozitif etkileyen tek değişken DHh'dir, etki anlamlı olup açıklama gücü %11 olarak bulunmuştur. YÖh'de BÖÖ üzerinde negatif yönde bir etkiye sahiptir, ve etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. BÖÖ'nü açıklama gücü ise %11'dir. PÖh'ün de, BÖÖ üzerinde etkisi negatif olup, istatistiksel olarak da anlamlıdır. PÖh, BÖÖ'nün % 7'sini açıklamaktadır. BÖÖ üzerinde negatif etkiye sahip diğer değişken MHh'dir, etkisi istatistiksel açıdan da anlamlıdır ve BÖÖ üzerinde %16'lık bir açıklama gücüne sahiptir. Yine VYh'nin de BÖÖ'nü negatif yönde etkilediği ve bu etkinin anlamlı olduğu görülmektedir. BÖÖ'nün %13'ünü açıklamaktadır. Son olarak TÖh'de BÖÖ'nü negatif yönde etkiler ve etkisi anlamlıdır. BÖÖ üzerindeki açıklama gücü %17 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla iş özgürlüğü önündeki engellerin azaltılması, gelişmekte olan ülkelerde, yoksulluğu azaltan en etkin değişkendir.

Tablo 3.8. EÖh ve BÖÖ

	EÖh	İÖh	FÖh	HBh	DHh	YÖh	EmÖh	PÖh	MHh	VYh	TÖh
Parametre	-1.1567 -23.3275 (0.0000)	-0.9723 -32.3609 (0.0000)	-0.4254 -13.4143 (0.0000)	-0.8146 -18.7395 (0.0000)	0.2963 9.9780 (0.0000)	-0.3010 -7.6721 (0.0000)	-0.4165 -37.7268 (0.0000)	-0.0321 -0.8334 (0.4047)	-0.5382 -25.3442 (0.000)	-0.6418 -10.7505 (0.0000)	-0.6863 -18.7013 (0.000)
Sabit	106.0727 38.2497 (0.0000)	98.7558 55.6175 (0.0000)	60.4361 42.3951 (0.0000)	66.0571 50.0600 (0.0000)	19.7352 9.0895 (0.0000)	55.7071 29.6576 (0.0000)	59.6921 40.7595 (0.0000)	43.5567 15.3443 (0.0000)	61.5350 77.0286 (0.0000)	89.2685 20.0228 (0.0000)	85.5143 36.1602 (0.0000)
R ²	0.1998	0.2528	0.1466	0.2229	0.1208	0.1231	0.0674	0.0884	0.1712	0.1441	0.1798
D.R ²	0.1921	0.2457	0.1386	0.2155	0.1123	0.1147	0.0667	0.0797	0.1632	0.1359	0.1719
F	25.9610 (0.0000)	35.3455 (0.0000)	17.9177 (0.0000)	29.9562 (0.0000)	14.2980 (0.0000)	14.6783 (0.0000)	101.5825 (0.0000)	10.1379 (0.0000)	21.5556 (0.0000)	17.5559 (0.0000)	22.8470 (0.0000)
Hausman	78.0131 (0.0000)	5.1117 (0.0238)	11.5026 (0.0007)	6.2540 (0.0124)	8.1575 (0.0043)	21.9005 (0.0000)	0.0647 (0.7992)	23.7527 (0.0000)	390.7986 (0.0000)	84.3566 (0.0000)	26.7339 (0.0000)
Gözlem	2415	2426	2422	2425	2417	2427	1407	2426	2424	2422	2420

Not: Bold değerler parametre tahminlerini, altındaki değerler t testlerini göstermektedir. Parantez içindeki değerler ise P tahminleridir.

Tablo 3.9 EÖf'nin İGE üzerindeki etkisini göstermektedir. Tabloda ilk sütun ekonomik özgürlük göstergesi olan EÖf'nin, yoksulluk göstergesi olan İGE üzerindeki etkisini göstermektedir.

Tablo3.9 EÖf ve İGE

	1	2	3	4	5	6
EÖf	0.0710 31.1355 (0.0000)					
Utf		0.0485 20.8928 (0.0000)				
DBf			0.0067 4.3579 (0.0000)			
HSf				0.0351 34.8680 (0.0000)		
RF					0.0357 9.1184 (0.0000)	
GPf						0.0233 8.6711 (0.0000)
Sabit	0.1477 9.0696 (0.0000)	0.2943 19.9884 (0.0000)	0.5431 53.0239 (0.0000)	0.4179 38.1001 (0.0000)	0.3674 15.1973 (0.0000)	0.4247 24.2928 (0.0000)
R ²	0.2168	0.2553	0.0495	0.1343	0.0988	0.0971
D.R ²	0.2163	0.2446	0.0370	0.1337	0.0870	0.0965
F	429.0983 (0.0000)	23.9340 (0.0000)	3.9744 (0.0000)	237.4646 (0.0000)	8.3963 (0.0000)	166.7661 (0.0000)
Hausman	1.5907 (0.2072)	8.7376 (0.0031)	28.3859 (0.0000)	1.0511 (0.3052)	12.6267 (0.0004)	2.1277 (0.1446)
Gözlem	1552	1417	1547	1532	1552	1552

Not: Bold değerler parametre tahminlerini, altındaki değerler t testlerini göstermektedir. Parantez içindeki değerler ise P tahminleridir.

Diğer sütunlarda EÖf'nin alt dallarının İGE üzerindeki etkisi yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı 1, 4 ve 6. sütunlarda rassal etkiler tercih edilirken, 2, 3 ve 5. sütunlarda sabit etkiler tercih edilmektedir. EÖf'nin İGE üzerinde pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır ve bu istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre ekonomik özgürlüğün artması, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk düzeyinin azalmasına neden olmaktadır. EÖf, İGE'nin %21'ini açıklamaktadır. Alt değişkenlerinden en yüksek etkiye sahip olan UTF'dür ve İGE'nin %24'ünü açıklamaktadır. En düşük etkiye sahip olan DBf ise İGE'nin %3'ünü açıklamaktadır. Bunların dışında HSf, İGE'ni pozitif yönde etkilemektedir, istatistiksel olarak da bu etki anlamlı bulunmaktadır. HSf, İGE'nin %13'ünü açıklamaktadır. Diğer değişkenlerden Rf ve GPf' ninde İGE üzerindeki etkisi pozitif olarak bulunmuştur ve istatistiksel olarak da anlamlı bir sonuç olup, her iki değişkenin İGE'ni açıklama gücü %9'dur. Dolayısıyla uluslararası ticaret önündeki engellerin azaltılması, gelişmekte olan ülkelerde, yoksulluğu azaltan en etkin değişkendir.

EÖh'nin İGE üzerindeki etkisine tablo 3.10'da yer verilmektedir. Tabloda ilk sütun ekonomik özgürlük göstergesi olan EÖh'nin, yoksulluk göstergesi olan İGE üzerindeki etkisini göstermektedir. Diğer sütunlarda EÖh'nin alt dallarının İGE üzerindeki etkisi yer almaktadır. Tabloya göre Hausman testi sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olduğu 1,2,3,5,6,9, ve 10. sütunlarda sabit etkilerin kullanılacağını, istatistiksel olarak anlamlı olmadığı diğer sütunlarda ise rassal etkilerin kullanılacağını göstermektedir. Yürütülen analizler ise EÖh'nin İGE üzerinde pozitif bir etkiye sebep olduğunu gösterirken bu etki istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre ekonomik özgürlüğün artması, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk düzeyinin azalmasına neden olmaktadır. EÖh, İGE'nin %17'sini açıklamaktadır. Alt dallarından İÖh %23'ünü açıklayarak en yüksek

etkiye; EmÖ ise %6'sını açıklayarak en düşük etkiye sahiptir. FÖh'de İGE'ni pozitif etkileyerek bunun anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır ve İGE'nin %9' unu açıklamaktadır. HBh'nün, İGE üzerindeki etkisi de pozitif yönlüdür, etki istatistiksel olarak da anlamlı bulunmaktadır ve İGE'nin %17'sini açıklamaktadır. DHh ise İGE'ni negatif yönlü etkilemekte ve etkisi anlamlı bulunmaktadır. DHh, İGE'nin %8'ini açıklamaktadır. Diğer bir değişken YÖh ise İGE üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olup, YÖh'ün İGE'ni açıklama gücü %8 olarak bulunmaktadır. PÖh ve MHh değişkenleri ise İGE'ni pozitif yönde etkilemektedir ve etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Her iki değişken de İGE'nin %13'ünü açıklamaktadır. VYh'de İGE'ni pozitif etkilemektedir ve bu etki istatistiksel olarak da anlamlıdır. İGE'nin ise %11'ni açıklamaktadır. Son olarak TÖh ile İGE arasında pozitif yönlü ve istatistiksel açıdan da anlamlı bir etki bulunmaktadır. TÖh, İGE üzerinde %15'lik bir açıklama gücüne sahiptir. Dolayısıyla iş özgürlüğü önündeki engellerin azaltılması, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu azaltan en etkin alt değişkendir.

Tablo 3.10 EÖh ve İGE

	EÖh	İÖh	FÖh	HBh	DHh	YÖh	EmÖh	PÖh	MHh	VYh	TÖh
Parametre	0.0060 19.2363 (0.0000)	0.0050 32.6139 (0.0000)	0.0020 11.5860 (0.0000)	0.0043 16.1443 (0.0000)	-0.0017 -14.2601 (0.0000)	0.0016 9.5471 (0.0000)	0.0022 35.5661 (0.0000)	0.0011 8.8875 (0.0000)	0.0027 30.4922 (0.0000)	0.0034 8.3116 (0.0000)	0.0036 14.3605 (0.0000)
Sabit	0.2536 14.4425 (0.0000)	0.2924 31.9066 (0.0000)	0.4963 60.4100 (0.0000)	0.4564 68.7225 (0.0000)	0.7168 81.4750 (0.0000)	0.5105 60.2492 (0.0000)	0.4790 70.5551 (0.0000)	0.5057 5.2656 (0.0000)	0.4864 141.058 (0.0000)	0.3352 10.8698 (0.0000)	0.3571 22.3859 (0.0000)
R ²	0.1782	0.2441	0.1080	0.1731	0.0927	0.0949	0.0642	0.1338	0.1435	0.1187	0.1503
D.R ²	0.1702	0.2368	0.0994	0.1727	0.0840	0.0862	0.0635	0.1334	0.1353	0.1102	0.1500
F	22.4072 (0.0000)	33.5044 (0.0000)	12.5527 (0.0000)	460.385 8 (0.0000)	10.5841 (0.0000)	10.8854 (0.0000)	87.0627 (0.0000)	339.388 0 (0.0000)	17.3715 (0.0000)	13.9521 (0.0000)	388.211 5 (0.0000)
Hausman	29.3942 (0.0000)	11.4018 (0.0007)	34.1492 (0.0000)	0.0525 (0.8187)	20.8520 (0.0000)	32.6660 (0.0000)	0.1038 (0.7473)	1.1571 (0.2820)	232.303 3 (0.0000)	19.5049 (0.0000)	1.9794 (0.1595)
Gözlem	2192	2200	2197	2201	2195	2201	1269	2199	2198	2197	2195

Not: Bold değerler parametre tahminlerini, altındaki değerler t testlerini göstermektedir. Parantez içindeki değerler ise β tahminleridir.

SONUÇ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı boyutlarda görülen yoksulluk olgusunun etkilendiği faktörler değişiklik göstermektedir. Yoksulluk sorunu ekonomik, sosyal ve siyasal faktörlerinde etkisiyle tüm dünya ülkelerini kapsayan önemli bir sorun haline gelmiştir. Küreselleşme ile yaşanan ekonomik ve teknolojik ilerlemeler gelişmiş ülkelerin lehine olurken sisteme entegre olmaya çalışan gelişmekte olan ülkeler için yoksulluğun derinleşmesine neden olmuştur. Çeşitli sebeplerden sistem dışında bırakılıp sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalan bireyler, devletler ekonomik ve sosyal imkanlardan yararlanamadıklarından yoksulluğa düşmektedirler. Bunların dışında işsizlik, göç, büyüme ve gelir dağılımındaki adaletsizlik, eğitim seviyesinin ve niteliğinin yetersizliği gibi nedenlerde ülkelerin yoksulluk düzeyini belirleyecek unsurlar arasındadır. Farklı boyutlarda da olsa her ülkenin ortak sorunu olan yoksulluk çeşitli politika araçlarıyla azaltılmaya, en aza indirgenmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışma ekonomik özgürlüklerin bir kalkınma göstergesi olan yoksulluk sorunu üzerindeki etkilerinin araştırılması için yapılmıştır. İki teorik ve bir uygulama olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ekonomik özgürlüğün tanımı, sebep olan faktörleri ve ölçülmesinde kullanılan endeksler incelenirken; ikinci bölümde yoksulluk tanımı, yoksulluğa yol açan faktörler ve yoksulluğu ölçen endeksler incelenmektedir. Uygulama bölümünde ise verilerin tanımlanması, konuya ilişkin literatür taraması ve ampirik çalışmaya yer verilmiştir. Ampirik çalışma ile 1995-2015 dönemleri arasında gelişmekte olan ülkelerde ekonomik özgürlüklerin yoksulluk üzerindeki etkileri ortaya koyulmuştur. Yoksulluğun değerlendirilmesinde ekonomik özgürlüklere yer verilmesinin sebebi daha önce yapılan çalışmalarda ekonomik özgürlüklerin kalkınma ve

büyüme göstergelerini pozitif etkilediğine dair sonuçların elde edilmesindedir. Çalışmada ekonomik özgürlüklerin belirleyicisi olarak Fraser Enstitüsü'nün (EFW) endeksinin 5 ana bileşeni ve Heritage Vakfı'nın (IFW) endeksinin 10 ana bileşeni kullanılmıştır. Yoksulluğun temsilcisi olarak ise insani gelişme endeksi, bebek ölüm oranları (bin canlı doğumda), ve son olarak 1 dolar altında gelir elde edenler(nüfusun yüzdesi) tercih edilmiştir.

Çalışmanın ampirik sonuçları ekonomik özgürlük göstergesi olan EFW ve IFW'nin yoksulluğu azalttığı ve bu azaltıcı etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar mevcut literatürü destekler niteliktedir.

İlk olarak EFW bileşenlerinin yoksulluk üzerindeki etkileri ayrı ayrı incelenmiştir. Sonuçlara göre, uluslararası ticaret özgürlüğü, devletin bütünlüğü, hukuki sistem ve mülkiyet hakları, regülasyonlar ve güçlü paraya erişim değişkenleri istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiş olup, 1 dolar altında gelir elde eden nüfus üzerinde negatif yönlü etkiye sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Yoksulluğun diğer bir temsilcisi olarak kullanılan bebek ölüm oranları üzerinde EFW bileşenlerinin etkilerine bakıldığında, her bir bileşen için, sonuçların istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Bir diğer yoksulluk değişkeni olarak insani gelişme endeksi üzerinde, EFW'nin pozitif yönlü bir etkisinin bulunduğunu ve bu etkinin anlamlı olduğu söylenebilir.

Çalışmada IFW bileşenlerinin de, yoksulluk göstergeleri üzerindeki etkisi ayrı ayrı incelenmiştir. Analiz sonuçları iş özgürlüğü, finansal özgürlük, hükümet bütünlüğü, yatırım özgürlüğü, emek özgürlüğü ve vergi yükü değişkenleri 1 dolar altında gelir elde eden nüfus üzerinde, negatif yönlü bir etkiye sahip olduğunu, devlet harcamalarının ise pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. IFW alt değişkenlerinin bebek

ölüm oranları üzerindeki etkilerine bakıldığında ise, devlet harcamaları dışındaki diğer tüm değişkenler, negatif yönlü bir etkiye sahiptir. Son olarak, IFW bileşenlerinin insani gelişme endeksi üzerinde, devlet harcamaları dışındaki tüm değişkenlerin, pozitif yönlü etkisi olduğu şeklindedir. Ekonomik özgürlüklerin yoksulluk üzerindeki etkilerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışma ile gelişmekte olan ülkeler için ekonomik özgürlük seviyelerinin artırılmasıyla yoksulluk sorununun azalacağı şeklinde güçlü bir sonuca varılmıştır.

Yoksulluğun azaltılması ya da ortadan kaldırılması için ekonomik özgürlükler kullanılabilir. Örneğin, 1 dolar altında gelir elde eden bireylerin azaltılmasında, öncelikli olarak uluslararası ticaretin önündeki tarifeler, kotalar gibi ulusal sınırın ötesinde değişimi kısıtlayan her türlü engel kaldırılması, fiziki sermaye ve insan sermayesinin serbestçe hareket etmesinde, etkili olacaktır. Ayrıca hukukun üstünlüğünün her yerde geçerli olduğu bir ülke profili de yine yoksulluk üzerinde azaltıcı bir etkiye sebep olacaktır.

Gelişmekte olan ülkelerde bebek ölüm oranlarını azaltabilmek için gerek iş özgürlüğü gerekse hükümetin bütünlüğü konusunda eksik kalınan kısımlar için gerekli düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir. İş özgürlüğünün tamamıyla sağlanabilmesi için çalışma saatlerinin esnetilip, koşulların daha uygun hale getirilmesi, kıdem tazminatlarının gereklerinin yerine getirilmesi, işçilerin asgari ücretlerinin düzenlenmesi, işten çıkarılmayı engelleyen yasaların yürürlüğe koyulması gibi, işgücü piyasasına her türlü iyileştirici yasal düzenlemenin getirilmesi yoksulluğu azaltacaktır. Hükümet güvenilirliğinin korunması sonucu, yani hükümet politikalarına güveni arttıran, rüşvet, yolsuzluk gibi yasadışı ödemelerin önüne geçilmesini sağlayan, şeffaf ve güvenilir nitelikteki politikaların uygulamaya geçmesiyle yoksulluk azalacaktır. Son olarak insani gelişme düzeyini artırmak için, uluslararası ticareti serbestleştiren ve iş özgürlüğünün artmasını sağlayan düzenlemelerin hayata geçirilmesi de, yoksulluğu azaltacaktır.

Sonuç olarak gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk düzeyini azaltabilmek için, en başta, hem ulusal hem uluslararası nitelikteki her türlü ekonomik faaliyete ait hukuki zeminin, sağlam bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Bunun dışında uluslararası ticaret ve iş özgürlüğünü olumsuz etkileyebilecek her türlü engelin kapsamını daraltan, hükümetin güvenilirliğini bozan yasadışı işlemlerin ortadan kalkmasını sağlayacak önlemlerin alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abel-Smith, B.& Townsend, P.(1965). *The Poor and Poorest*. Bell, London.
- Acar, M.(2010). Serbest Ticaret, Ekonomik Özgürlükler ve Refah. Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı. Sayı 53, (1-28).
- Açıkgöz, R., Yusufoglu, Ö.Ş.(2012). *Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları*. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi. Cilt1, sayı 1.
- Ahmad, M.(2017). Economic Freedom and Income Inequality: Does Political Regime Matter? *Economies*,5,18.
- Aktan, C.C.(2015). Özgürlük Felsefesi Üzerine. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt7, Sayı2 (55-71).
- Aktan, C.C., Vural, İ.Y.(2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri. Ankara: *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları* (1-32).
- Alesina, A. and Perotti, R.(1994). The Political Economy of Growth: A Critical Survey of the Recent Literature.*The World Bank Economic Review*, vol 8(3), (351-371).
- Altıparmak, S.(2008). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk/Eşitsizlik ve Çocuklar.*Çocuk Dergisi*, 8(2), (81-86).
- Arı, A., Zeren, F.(2011).CO₂ Emisyonu ve Ekonomik Büyüme Panel Veri Analizi. Yönetim ve Ekonomi Celal Bayar Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt18, Sayı2, (37-47).
- Arpacıoğlu, Ö., Yıldırım, M.(2011). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi.*Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*. Cilt4, sayı 2, (60-67).
- Asbly N.J., Sobel, R.S.(2008). Income Inequality and Economic Freedom in the US States. *134*, (329-346).

- Baltagi, B.H.(2005). *Econometric Analysis of Panel Data*. 3rd edition. John Wiley&Sons Ltd. West Sussex, England.
- Batal, S.(2016). *Yoksulluk Kavramının Yerelleşmesi: Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetimlerin Konuya Yaklaşımı*. The Journal of Academic Social Science Studies. International Journal of Social Science. 52, (301-316).
- Berggren, N.(1999). Economic Freedom and Equality: Friends or Foes? *Electronic Copy Available at: <http://ssrn.com/abstrac>*.
- Beşkaya, A. ve Manan, Ö.(2007).Ekonomik Özgürlükler ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişki ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt4, Sayı2, (135-146).
- Bojanic, A.(2018). The Impact of Fiscal Decentralization on Accountability, Economic Freedom and Political and Civil Liberties in the Americas. *Economies*, vol.6, nu.1
- Booth, C.(1889). *Life and Labour of the People in London*. Third Series, London.
- Can, Y.(2017). Yoksulluk, Yerel ve Küresel Eşitsizlikler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt16, Sayı63, (1111-1126).
- Cebeci, A., Dilber, İ.(2014). Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeks Değerinin 2011-2012 Karşılaştırması. *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt24, sayı2, (123-131).
- Clark, J.R., Lawson, R., Nowrasten, A., Powell, B. And Murphy, R.(2015). Does Immigration Impact Institutions ? *Public Choice*,163,(321-335).
- Connors, J.S.(2011). *Global Poverty: The Role of Economic Freedom, Democracy and Foreign Aid*. The Florida State University College of Social Sciences and Public Policy.

- Coşkun, S., Tireli, M.(2008). Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye. *Nobel Akademik Yayıncılık*.
- Coşkun, D.(2017). *Türkiye’de 1980 Sonrasında Yoksulluğun Nedenleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi.Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Sosyal Politika Bilim Dalı.
- Çalışkan, Z.(2009). OECD Ülkelerinde Sağlık Harcamaları: Panel Veri Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı34, Temmuz-Aralık. (117-137).
- Çeken,H., Ökten, Ş. ve Ateşoğlu, L.(2008). Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. Cilt9, Sayı 2,(79-95).
- Çelik, F. ve Usta, S.(2010). Klasik Liberalizmde “Özgürlük” ve Liberalizmin Yerel Yönetimlere Bakışı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.2010,24.(121-134).
- Çetin,R.(2013). *Ekonomik Özgürlüğün Gelir Düzeyi Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analizi Yöntemiyle İncelenmesi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. *Cilt8, Sayı2 (37-48)*.

- Çınar, S.(2010). OECD Ülkelerinde Kişi Başına GSYİH Durağan mı ? Panel Veri Analizi. *Marmara Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt XXIX, Sayı 2,(591-601).*
- Dawson, J. (1998). Institutions, Investment, and Growth: New Cross-Country and Panel Data Evidence. *Economic Inquiry*, c.36, ss. 603-619.
- De Haan, J., Clemens, L and Siermann, J.(1996). New Evidence on the Relationship between Democracy and Economic Growth.*Public Choice*,vol 86(112),(175-198).
- De Haan, J.& Sturm, J.-E., (2003), Does more democracy lead to greater economic freedom? New evidence for developing countries. *European Journal of Political Economy (special issue for economic freedom)*, c.19, ss. 547 – 563.
- De Haan, J., Lundström S., Sturm J.E. (2005).Market Oriented Institutions and Policies and Economic Growth: A Critical Survey. *Research Paper Series*, Thurgauer Wirtschaftsinstitut, Mart 2005.
- Dickey, D.A. and Fuller, W.A.(1981). Likelihood Ratio Statistic For Auttoregressive Time Series With A Unit Root. *Econometrica*.49(4),ss.1057-72.
- Dreher,A., Lamla, M., Lein, S. and Somogyi, F.(2006). The Impact of Political Leaders Profession and Education on Reforms. *KOF Working Paper No. 147/38*.
- Drewnowski, J.(1977). Poverty: It's Meaning and Measurement. *Development and Change*. Vol. 8(2), (183-208).
- Doğan, E.M., Tatlı, H.(2014). İnsani Gelişme ve İnsani Yoksulluk Bağlamında Türkiye'nin Dünyadaki Yeri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt28, Sayı1, (99-124).

- Eldomiaty, T.İ., Mabrouk, A. and El-Shater, D.(2015). The Relative Contribution of Micro and Macroeconomic Determinants of Bank Profitability:Empirical Study on MENA and EU.*European Journal Economics, Finance and Administrative Sciences*, 76, 22.
- Elhakan, K.(2015). Düşük Gelirli Ülkelerde Yoksulluk Yanlısı Gelişmeler. Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü.
- Ersungur, Ş.M., Topcuoğlu,A.(2014). *Kalkınma Planlarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkisi Üzerine Bir Analiz*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(2),(299-317).
- Esposito, A.G.,Zaleski P.A.(1999). Economic Freedom and Quality of Life: An Empirical Analysis. *Article in Constitutional Political Economy*, June.
- Fernandez, R. ve Rodrik, D. (1991) Resistance To Reform: Status Quo Bias In The Presence Of Individual- Specific Uncertainty, *American Economic Review* 81 (5), ss. 1146- 1155.
- Gwartney, J.,Lawson, R., Emerick, N.(2003). *Economic Freedom of the World 2003 Annual Report*.(1-169).
- Gwartney, J., Lawson, R., Hall, J.(2014). *Economic Freedom of the World 2014 Annual Report*.(1-271).
- Gwartney, J.,Lawson, R., Hall, J.(2016). *Economic Freedom of the World 2017 Annual Report*.(1-310).
- Gwartney, J.& Lawson, R. (2003). The Concept and Measurement of Economic Freedom, *European Journal of Political Economy* (19), ss. 405- 430.

- Gwartney, J., Holcombe, R. G. ve Lawson, R. (2004). Institutions and the Impact of Investment on Growth. Paper Presented at the Conference of The Association Private Enterprise Education (APEE), April 2004, Bahamas.
- Gwartney, J., Lawson, R., and Hall, J.(2018). Economic Freedom of the World 2018 Annual Report (Fraser Institute: 2017).
- Gökçek, K.N., Gökçek, C.B.(2014). Türkiye ve Geçiş Ekonomilerinde Çok Boyutlu Yoksulluk ve İnsani Gelişme. International Conference on Eurasian Economies, 1.
- Greene, W.H.(2002). *Econometric Analysis*. New York University, Fifth Edition.
- Grubel, H.G.(1998). Economic Freedom and Human Welfare: Some Empirical Findings. *Cato Journal*, vol.18, nu.2(287-304).
- Gujarati, D.N. & Porter,C.(2014). *Temel Ekonometri*. (Çev. Ümit Şenesen, Gülay Günlük Şenesen). İstanbul, Literatür Yayınları.
- Güloğlu, T., Es,M.(2011). Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği. *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*.
- Güner, F.C.(2015). *Yoksulluk ve Asgari Gelir Desteği Uygulamaları: Türkiye Örneği*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Ekonomik Kalkınma ve Büyüme Bilim Dalı.
- Güney, T.(2017). Türkiye ve BRICS Ülkelerinde Ekonomik Özgürlüğün Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. *International Review of Economics and Management, IREM Journal*, 5(2), (30-47).
- Güney, T.(2017). Ekonomik Özürlük ve İnsani Gelişmişlik. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 2, (1109-1120).

- Günsoy, G.(2005).*İnsani Gelişme Kavramı ve Sağlıklı Yaşam Hakkı*. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, *Cilt1, Sayı2, (35-52)*.
- Halaç, U., Kuştepelı, Y.(2008). *Türkiye’de Bölgesel Gelirin Yakınsaması: Gelir Dağılımı Açısından Bir Değerlendirme*. Dokuz Eylül University, Discussion Paper Series, No 08/01.
- Harris R. And Sollis, R.(2003). *Applied Time Series Modelling and Forecasting*. Wiley.
- Hasan, R., Quibria, M.G., Kim, Y.(2003). Poverty and Economic Freedom: Evidence from Cross-Country Data. East- West Center Working Papers, Economics Series.No.60.
- Heler, L.R., Stephenson, E.F.(2013). Economic Freedom and Labor Market Conditions: Evidence From The States. *Contemporary Economic Policy*, 32(1).
- Hsiao, C.(2003). Analysis of Panel Data. *Cambridge University Pres*, Cambridge.
- İbrişim,N.(2008). *Yoksulluk ve Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye Üzerine Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurov Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilimdalı.
- İncedal, S.(2013). Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Mücadele Araçları. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü*.
- Johnson, J. P.& Lenartowicz, T. (1998).Culture, Freedom and Economic Growth: Do Cultural Values Explain Economic Growth? *Journal of World Business* 33 (4): 332.
- Kaşıkcı, G.(2015). Geçiş Ekonomilerinde Yoksulluk Sorunu. Adnan Menderes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilimdalı, Yüksek Lisans Tezi.

- Kaya, A.İ. ve Çalışkan, Z. (2016). Ekonomik Özgürlüklerin Sağlık ve Eğitime Etkisi: Panel veri Analizi. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 18/1.(81-102).
- Konu, A.(2017). Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Ekonomik Özgürlük İlişkisi: OECD Ülkeleri için Ampirik Bir Değerlendirme. Gaziantep University Journal of Sciences. 16(4), (928-936).
- Koray, M.(2009). Büyüyen Yoksulluk ve Yoksunluk Sorunu Karşısında İnsan Hakları Tartışmaları. *Toplum ve Demokrasi*. 3(5), (1-25).
- Korkat, M.(2013). *Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Önemi (Kars İli Örneğinde Bir İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilimdalı.
- Kulaksız, Y. Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşgücü. *Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çalışma Dünyası Dergisi*. Cilt2, sayı3,(91-111).
- Kunduracı, N.F.(2009). *Yoksullukla Mücadele- Beşeri Sermaye İlişkisi*. Sosyal yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- Leonida, L., Ansaldo Pati, D.M. and Navara, P.(2007). Testing the Political Reaplacement Effect: A Panel Data Analysis. *American Political Science Review*, Vol.100, (115-131).
- Lipton, M.(1997). Poverty: Are There Holes in the Consensus? *World Development*, vol. 25(7), (1003-1007).
- Lundström (2003). On Institutions, Economic Growth and The Environment (OhD Thesis), Göteborg University, Department Of Economics, Economic Studies nr. 123.

- Lytle, J.(2013). *The Effects of Negative and Positive Freedom on Economic Growth, Human Development and Poverty*. B.A.University of Northern British Columbia.
- Madan, A.(2002). The Relationship between Economic Freedom and Socio Economic Development. University Avenue Undergraduate Journal of Economics. Vol.7 Iss.1 article 6(1-59).
- Makoka, D. and Kaplan, M.(2005). *Poverty and Vulnerability- An Interdisciplinary Approach*. Centre for Development Research, University of Bonn.
- Memiş, H.(2014). *Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi*. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt5, .sayı 1.
- Metin, B.(2014).Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen'in Kapasite(Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme. *Journal of Yasar University*, 9(36),(6261-6380).
- Miller, T., Kim, A.B.(2017). Defining Economic Freedom. 2017 Index of Economic Freedom (19-25).
- Miller, T., Kim, A.B., Roberts, J.M.(2018). 2018 Index of Economic Freedom.
- Ofluoğlu, G., Balcı, A.İ.(2016).*Küreselleşme Bilgi Toplumu ve Çalışan Yoksullar*. Emek ve Toplum Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi. *Cilt5, Sayı11*.
- Orshansky, M.(1965). Counting the Poor: Another Look at the Poverty Profile. *Social Security Bulletin*, 28.
- Orshansky, M.(1966). Recounting the Poor: A Five Year Review. *Social Security Bulletin*,29.
- O'Reilly, C. & Powell, B.(2015). War and Growth of Government. *European Journal of Political Economy*. 40,31-41.

- Öz, Y., Güngör, B.(2007). Çalışma Sermayesi Yönetiminin Firma Karlılığı Üzerine Etkisi: İmalat Sektörüne Yönelik Panel Veri Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt10, Sayı2, (319-332).
- Pavlik, J.B., Young, A.T.(2013). Crises and Government: Some Empirical Evidence. *Contemporary, Economic Policy*, Vol.34, (2),(234-249).
- Pire,Ö.(2011). *Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi.Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- Pitlik, H. ve Wirth, S. (2003). Do Crises Promote the extent Of Economic Liberalization? An Empirical Test. *European Journal Of Political Economy (Special Issue On Economic Freedom)*,19, ss. 565- 581.
- Powell, B, Ryan M.E.(2017). The Global Spread of Think Tanks and Economic Freedom. *The Journal of Private Enterprise*, Vol.32, Nu.3,
- Przeworski, A. ve Limonghi, F. (1993).Political Regimes and Economic Growth. *Journal of Economic Perspectives* 7(3), ss.51- 69.
- Rowntree, S.(1901). *A Study of Town Life*. Macmillan, London.
- Schell, C. O., Reilly, M., Rosling, H., Peterson, S., & Mia Ekström, A. (2007). Socioeconomic Determinants of Infant Mortality: A Worldwide Study of 152 Low-, Middle-, and High-income Countries. *Scandinavian Journal of Public Health*, 35(3), ss.288-297.
- Sen, A.(1976). Poverty: An Ordinal Approach to Measurement(1976).*Econometrica*, vol.44 nu. 2, (219-231).

- Sen, A.(1979). Issues in the Measurement of Poverty. *Scand J. Of Economics*.(286-30).
- Sucu, M.B.(2016). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik Özgürlükler ve İktisadi Kalkınma İlişkisi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Şenses, F.(2001).Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk. *İletişim Yayınları*.
- Taner, O.(2004). *Dünyada ve Türkiye’de Küreseleşme ve Yoksulluk Süreci*. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Tartanoğlu, Ş.(2011). *Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir Kavramsallaştırma Çabası*.Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.
- Temiz, M.(2013).*Yokulluk- Ekonomik Kalkınma İlişkisi*. İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.
- Taş, H.Y., Özcan, S.(2012). Türkiye’de ve Dünyada Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma. International Conference on Eurasian Economies.
- Tosuner, Ö.(2007). *Dünya Bankası ve Yoksullukla Mücadele*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Programı.
- Tunç, A.(2014). Yeni Yoksulluk Kavramı Çerçevesinde Gezi Parkı Olayları: Kamu Yöneticilerine Bazı Öneriler. *Birey ve Toplum*,Cilt4, Sayı 7, (231-256).
- Tunçsiper, B. Ve Biçen Ö.F.(2014). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Regresyon Yöntemiyle İncelenmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi. Cilt 9(2), (25-45).

Yalçın, S.(2006). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Türkiye Açısından Bir İnceleme. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilimdalı, Yüksek Lisans Tezi.(1-19).Ankara.

Yalman, N., Sandalcılar, A., Demirkoparan, F.(2011). Özgürlükler ve Ekonomik Kalkınma : Latin Amerika ve Türkiye. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. (431-444).

Yerdelen Tatoğlu. F.(2012). Panel Veri Ekonometrisi (1.Baskı) Beta Basım.

Yücel, D.(2011). Türkiye’de Yoksulluk Sorunu ve Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğa Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt12, Sayı2, (383-402).

Weber, B., Marre, A., Fisher, M., Gibbs, R. and Cromortie, J.(2007). Education’s Effect on Poverty: The Role of Migration.*Review of Agricultural Economics*, Vol.29(3).(437-445).

Zülfikar, B.Ş.(2010). *Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesinin Başarı Değerlendirmesi- Ankara İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

<https://www.fraserinstitute.org>

<https://www.heritage.org>,